

935
D

അപ്പുവായനം

കെ.സി.കോരവ പിള്ള

4
ശ്യാമപ്രസാദ്
കുമാർ
D

രാജവംശം

CS

(Malayalam)

Raghavamadhavam

Drama

By **MAHAKAVI K. C. KESAVA PILLAI**

Edited by the author's son
K. N. GOPALA PILLAI, M. A.

First Published 1892
Reprinted October 1960

Printed at
INDIA PRESS, KOTTAYAM

Price Re. 1.00

Copyright
K. N. Gopala Pillai

Publishers:
**Sahitya Pravarthaka Co-operative
Society Ltd., Kottayam, Kerala State**

Sales Department:
NATIONAL BOOKSTALL
Kottayam Kerala State India

രാഘവമാധവം

(ഭാഷാനാടകം)

ഗ്രന്ഥകർത്താ

മഹാകവി കെ. സി. കേശവപിള്ള

എഡിറ്റർ

കെ. എൻ. ഗോപാലപിള്ള, എം. ഏ.

പ്രസാധകന്മാർ

സാഹിത്യപ്രവർത്തക സഹകരണസംഘം

നാഷണൽ ബുക്സ്റ്റാൾ

കേരളം

വില ക. 1.00

S1133 B727 33/60-61 2-1000

കെ. സി. കേശവപിള്ള

ജനവരി 1868—സെപ്റ്റംബർ 1913

(കൊല്ലവർഷം 1043—1089)

ജനനം: കൊല്ലവർഷം 1043-ാമാണ്ടു് മകരമാസം 22-ാം തീയതി രാത്രി മൂന്നു മണിക്ക്; രോഹിണീനക്ഷത്രം. പിതാവു് കൊല്ലം പരവൂർ വലിയവെളിച്ചത്തു വീട്ടിൽ രാമൻപിള്ള. മാതാവു് വാഴവിലവീട്ടിൽ ലക്ഷ്മി അമ്മ, പ്രസിദ്ധനായ ചെമ്പകരാമൻ സർപ്പാധി കാര്യക്കാരുടെ ഭാഗിനേയി.

1063-ാമാണ്ടു മുതൽ സംസ്കൃതാദ്ധ്യാപകൻ

1072-ാമാണ്ടു മുതൽ കൊല്ലം ഹൈസ്കൂൾ അദ്ധ്യാപകൻ

1077 മകരം മുതൽ കൊട്ടാരം അദ്ധ്യാപകൻ.

ചരമം: 1089 ചിങ്ങം 20-ാംതീയതി പകൽ പന്ത്രണ്ടു മണിക്ക്

കൃതികൾ

കഥകളി	കൊല്ലവർഷം
1. ഹിരണ്യാസുരവധം	1058
2. ശൂരപത്മാസുരവധം	1062
3. ശ്രീകൃഷ്ണവിജയം	1063
 സംഗീതകൃതികൾ	
1. സ്തുവരതാവലി	1063
2. സംഗീതമഞ്ജരി	1065
3. ഇൗശ്വരസ്തോത്രം	1069
4. ഗാനമാലിക	1073

5. ഗാനമാലിക രണ്ടാംഭാഗം	1086
6. അഭിനയഗാനമാലിക	1086
7. സംഗീതമാലിക	1087

പദ്യകൃതികൾ

1. പാവുതീസ്വയംവരം അമ്മാനപ്പാട്ട്	1057
2. രാമിണീസ്വയംവരം കമ്പടികളിപ്പാട്ട്	1057
3. വൃകാസുരവധം വഞ്ചിപ്പാട്ട്	1057
4. സുരതവിധി പാന	1059
5. നാരായണനാമമാഹാത്മ്യം കിളിപ്പാട്ട്	1060
6. രാസകൃിയ ഉഴഞ്ഞാൽപാട്ട്	1062
7. കവിസമാജയാത്രാശതകം	1067
8. കൊല്ലം പ്രദർശനവണ്ണനം	1067
9. ഭാഷാനാരായണീയം	1067
10. ശ്രീകാശിയാത്ര	1072
11. ശാന്തിവിലാസം	1073
12. സുഭാഷിതരതാകരം	1075
13. ആങ്ഗലസാമ്രാജ്യം	1079

മഹാകാവ്യം

1. കേശവീയം	1089
------------	------

ഖണ്ഡകാവ്യങ്ങൾ

1. ആസന്നമരണചിന്താശതകം	1070
2. ഷഷ്ടിപുത്തിഷഷ്ടി	1080
3. മാനസോല്ലാസം	1082
4. സാഹിത്യവിലാസം	1087

വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ

1. ലക്ഷ്മണോപദേശം	വ്യാഖ്യാനം	1061
2. അക്ബർ	ടി.	1073
3. ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം ഒന്നും രണ്ടും സ്കന്ദം	ടി.	1075
4. പഞ്ചതന്ത്രം രണ്ടാംതന്ത്രം	ടി.	1075

തുളുൽ പാട്ടുകൾ

1. മംഗല്യധാരണം	1078
2. പള്ളിക്കെട്ടുവണ്ണം	1081

നാടകങ്ങൾ

1. രാഘവമായവം	1067
2. ലക്ഷ്മീകല്യാണം	1068
3. സദാരാമ സംഗീതനാടകം	1079
4. വിക്രമോർവശീയം സംഗീതനാടകം	
	(പരിഭാഷ) 1083

കഥ

1. സന്യാസ്കഥകൾ	1088
2. മാലതി	1088

നിരൂപണങ്ങൾ

ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസവാദം, ഭാഷാപരിഷ്കാരം, ശകന വിശ്വാസം, ഗുരുഭക്തി, വേദാന്തോദ്ദേശ്യം, കേരളപാണിനീ യമണ്ഡനം, ചില പ്രയോഗഭേദങ്ങൾ മുതലായ പ്രബന്ധങ്ങൾ.

അവതാരിക

“നാടകാന്തം കവിത്വം” എന്നുള്ളതിനാൽ ഒരു നാടകം ഉണ്ടാക്കാൻ യോഗ്യത എനിക്കുണ്ടെന്ന് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ ഈയിടെ ഇഷ്ടനായ ഒരു ഉറപ്പിന്റെ നിർണ്ണയത്താൽ ‘രാഘവമാധവം’ എന്ന ഈ ചെറിയ നാടകം എഴുതുന്നതിന് ഇടയായി. ഇത് അച്ചടിച്ചു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തേണ്ടതാണെന്ന് സഹൃദയാഗ്രേസരന്മാരായ രണ്ടുമൂന്നു മഹാത്മാർ അഭിപ്രായപ്പെടുകയാൽ അച്ചടിച്ചു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നതാണ് ഇതിൽ കാണുന്ന നൂതനതകളെ സദയം പരിഹരിക്കുന്നതിലേക്ക് സജ്ജനങ്ങളോടു് അപേക്ഷിക്കുന്നു.

പരവൂർ
1067

എന്നു്,
കെ. സി. കേശവപിള്ള
(ഗ്രന്ഥകർതാ)

അഭിപ്രായങ്ങൾ

1

സാമഞ്ജസ്യമെഴുന്ന കേശവകവി-
ശ്രേഷ്ഠന്റെ വാക്കിൻഗുണ-
സ്തോമം മത്സരഹീനരായ മതിമാ-
ന്മാരാരു മാനിച്ചിടാ?
ആമന്ദതപമകന്ന മാഗ്ഗമദമാ-
മാമോദഭൂമാവിനെ-
കാമം നിജ്ജലദോഷരേവരുമവി-
ഗ്രാശ്ചേൽ ഗ്രഹിക്കീലയോ?

കേരളവർമ്മ

2

ഭാമാദേവി പുരേവ ഭീഷ്മകമകൾ-
കുൾക്കാമ്പിലല്ലേതരം
ഭൂമാവോടുളവായിരുന്നൊരളവി-
ല്ലാതുളള ഗദ്യ്യാക്കെയും
നിമ്യാദഗരുത്ഥനതമദം
വാതാത്മജൻപോലെയും
നിമ്ലനാതി! നവീന നാടകഘടാ-
ടോപത്തെയിന്നാടകം.

എ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ

പട്ടാമ്പി
1068 കന്നി 1

ശുഭം

രാഘവമായവം നാടകം ആചാര്യപുരം സാവധാനമായി ഞാൻ വായിച്ചു. അതിലെ ശബ്ദാത്മചാര്യതയും വസ്തുഗ്രഹനഭംഗിയും വളരെ തൃപ്തികരമായിത്തന്നെ തോന്നുന്നുണ്ട്. യഥോചിതവൃത്തിരീത്യാദിയോജനവും വിശേഷമായിരിക്കുന്നു.

സഹൃദയഹൃദയാഹ്ലാദിയായ വൃഞ്ജനാവ്യാപാരം കൊണ്ട് കർത്തവ്യത്തിൽ പ്രവൃത്തിയേയും പരിഹരണീയത്തിൽനിന്ന് നിവൃത്തിയേയും ഉണ്ടാക്കുന്നതായ കാവ്യവിശേഷഗുണം നിമിത്തം ഇതിന് ഉൽകൃഷ്ടപദവി ലഭിക്കുമെന്നതു നിർവിവാദമാണ്.

ഗ്രന്ഥം വായിച്ചുതുടങ്ങിയാൽ വിച്ഛേദാസഹമായ സന്തോഷാതിശയത്തിന്നു കാരണഭൂതമായ സാരജ്യാതിരേകവും തത്ത്വദ്രസവിഷയരചനയ്ക്കു ശ്രോതാക്കളെ തന്മയന്മാരാക്കിത്തീർക്കാനുള്ള ശക്തിയും ഇതിൽ പരിപൂർണ്ണമായുണ്ടെന്നുള്ളതിന് എനിക്കു സമാനഭാവം മുഖ്യസാക്ഷിയായിത്തീർന്നു.

പുന്നശ്ശേരി നീലകണ്ഠശർമ്മാ
(വിജ്ഞാനചിന്താമണി പത്രാധിപർ)

ഒന്നാമങ്കം

നാനദി

കല്യാണശ്രീ വിളങ്ങുന്നൊരു മുദുലപദ-
ത്താമരത്താർ ഭജിക്കും
കല്യാണാരിൽ കിളിപ്പും മദദുരിതലതാ-
ഖണ്ഡനേ ഖഡ്ഗമായി,
ഉല്ലാസം തേരുമൻപാമമുതമഴ് പൊഴി-
ക്കും നവീനാഭമാകും
മല്ലാരാതികെഴും നൽക്കടമിഴിയിണ ഞാൻ
സാദരം കൈതൊഴുന്നേൻ.

1

(നാനദിയുടെ അംസാനത്തിൽ സൂത്രധാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സൂത്രധാരൻ: (മുൻഭാഗത്തു നോക്കിട്ട്) അല്ലയോ മാനു
സദസ്യരേ! ചേചരൻ എന്നു പ്രസിദ്ധനായിരിക്കുന്ന
ഒരു നടൻ തന്റെ സ്വാമിനിയായ പത്മിനിയോടു
കൂടി ദുരന്ധാരഭ്രയിപ്പുങ്ങളായ ചില നാട്യപ്രയോഗ
ങ്ങൾകൊണ്ട് ഇവിടെ മഹാജനങ്ങൾക്കു് വൈമന
സ്യത്തെ ജനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതായി അറിയുന്നു. അ
തിനാൽ സരസമായിരിക്കുന്ന ഒരു പ്രബന്ധത്തെ
യഥോചിതം പ്രയോഗിക്കുന്നതിനായി ആജ്ഞാപി
ച്ചു് ഭവാന്മാർ എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കണമെന്ന് അപേ
ക്ഷിക്കുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

സജ്ജനരോഷവുമധികം
 ലജ്ജയുമേകുന്ന ഗർവ്വമാം ഭോഷം
 ഇജ്ജനമുടനടി തീർത്തു സ-
 മുജ്ജപല മോദാകലതപമേകീടാം.

2

(ആകാശത്തിൽ ചെവിക്കൊടുത്തിട്ട്) നിങ്ങൾ എന്തു പറയുന്നു? “ഇപ്രകാരമുള്ള കർമ്മത്തിൽ വേണ്ടുന്ന സാമഗ്രിയോടുകൂടാത്ത ഭവാൻ എങ്ങനെ സമർത്ഥനായി ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നു?” എന്നോ? (മന്ദഹാസത്തോടും വിനയത്തോടുംകൂടി) ആശ്ചര്യം! ആശ്ചര്യം! നിങ്ങളെന്താണ് ഇങ്ങനെ ആജ്ഞാപിക്കുന്നത്? നിങ്ങളെപ്പോലുള്ള മഹാന്മാരുടെ കൃപാതിശയംതന്നെ സർവ്വസാധകമാണല്ലോ. അതിനാൽ,

സംബന്ധം തെല്ലമില്ലെങ്കിലുമലിവിനൊടെൻ
 വാസനാവൈഭവത്താൽ
 സമ്മാനിച്ചിന്നിതിങ്കൽ സഫലതയണവാ-
 നക്ഷദർവീർവ്വഗർവ്വം
 സമ്മോദാൽ സംഹരിച്ചും സവിനയമിഹ സ-
 ദ്വേഷനെസ്സംസ്മരിച്ചും
 സന്മാർഗ്ഗത്തിൽ സുഖിക്കും സുമതികൾ സുസഹാ-
 യങ്ങളായിക്കൂടാകും.

3

അതുതന്നെയുമല്ല,

ഞാനെന്നുള്ളൊരു ഭാവമുള്ളിലുളവാ-
 യെന്നാകിൽ നന്നായവൻ
 ആനം നിന്ദിതനായ്ത്തനിക്കു തുണയൊ-
 ന്നില്ലാതെ വല്ലാതെയൊ,

മാനം നോക്കി വിനീതനാകിലതിയാ-
 മാനന്ദമാകുന്നൊര-
 നൃപനം നൃതനമായ വേഷമണിയു-
 നെന്നാച്ചമൊന്നാമതാം.

4

(പിന്നെയും ആകാശത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി) എന്താണാ
 ജ്ഞാപിക്കുന്നതു്? “എന്നാൽ ഭവാൻ,

അത്മരസം സരളതപമ-
 നത്മമൊഴിച്ചീടുവാൻ സദുപദേശം
 ഇത്ഥം ഗുണമിയലുന്നൊരു
 പുത്തനതാം നാടകം പ്രയോഗിക്കു്”

5

എന്നോ? വളരെ നന്നായി. (അണിയറയിലേക്കു നോ-
 ക്കീട്ടു്) അല്ല, ഇതെന്തു താമസമാണു്?

കായ്യാകായ്വിവേകവും പരഗുണ-
 ത്തികൾ പരം തോഷവും
 ചേരുന്നായ്ജനങ്ങളിങ്ങിഹ വിള-
 ങ്ങിടുന്നു രംഗസ്ഥലേ
 സാരം വാദ്യകലാവിലാസവിലസൽ
 സംഗീതവും ഭംഗിയേ-
 ന്നാഭ്യേ ഹന്ത! മുഴങ്ങിടുന്നു വരവാൻ
 വാർകേശി! വൈകിക്കൊലാ.

6

നടി: (പ്രവേശിച്ചിട്ടു്)

കേളിയുള്ള ജനമിസ്സുദസ്സിലതി
 മേളമാന്റിഹ നിറഞ്ഞതും
 കാളമുന്നാതരസം കലൻവർ പ-
 റഞ്ഞ വാക്യവുമറിഞ്ഞു ഞാൻ,

താളമേളനമനോജ്ഞഗാനമതു-
 മങ്ങ കേട്ടിവയിലെന്ത-
 സ്സോളതുല്യമിളകിത്തളന്നിതുവ-
 രെയ്ക്കളായിതു വിളംബവും.

7

എന്നാൽ ഇവിടെ ഏതു നാടകമാണ് അഭിനയിക്കേണ്ടതു്?

സൂത്രധാരൻ: നമ്മുടെ പരവൂർ കേശവപിള്ള ഉണ്ടാക്കിയ 'രാഘവമാധവം' എന്ന നാടകം ആയാൽ നന്നായിരിക്കുമെന്ന് എനിക്കു തോന്നുന്നു.

നടി: ഓഹോ, മനസ്സിലായി. ആ നാടകംതന്നെ വേണമെന്നാണ് എന്റെയും അഭിപ്രായം.

സൂത്രധാരൻ: എന്നാൽ ഭവതി മധുരതരമായ സംഗീതം കൊണ്ടു് ഈ സദസ്സിനെ സന്തോഷിപ്പിക്കുകതന്നെ. (നടി ആലോചിക്കുന്നു.)

ഇത്ര ആലോചിക്കാനൊന്നുമില്ല. ഈ വസന്തകാലത്തെക്കുറിച്ചുതന്നെ പാടിയാലും. ഇല്ലോൾ,

പേരാളുന്ന പലാശകാന്തിയധികം
 കാളുന്ന മേളം നിറ-
 ണ്താരാൽ നിമ്ബലനാം സദാഗതിയുമു-
 ണേഭരണം ലസിക്കുന്നഹോ!
 സാരാധികൃവിലാസമാണൊരു സുപ-
 ണ്ണാശോകസംവർത്തിത-
 കൂരാന്ത്യാ വലയുന്നു പാമ്പരമിതാ
 കണ്ടീടു തണ്ടാർമിഴി!

8

അത്രതന്നെയുമല്ല,

ഈടേറുന്നതിസൗരഭം ചെറുമലർ-
 കൂട്ടങ്ങൾ തന്നിൽ കല-
 ന്നീടും സദ്രസമോദിതാളിവചന-
 ശ്രുത്യാ സമസ്താദൃതാ
 കൂടും മായവസംഗമാലതിമദം
 ചിത്താംബുജത്തിൽ ഭരി-
 ച്ചീടും കോകിലവാണി താനിഹ വിള-
 ണ്ണീടുന്നു കേടെനിയേ.

9

നടി: അങ്ങനെതന്നെ. (പാടുന്നു)

ഭൈരവി—രൂപകം

പല്ലവി: മധുരാഭീമ ഭാതി കേളിവനമതി ചാരു
മധുരാഭം.

അനു: അധരീകൃതസമയാന്തര-
ഗന്ധോജ്ജ്വലമധുസംഗതി (മധുരാ)

ചരണം: പേശലപവമാനോതഭവ-
 ഹൃഷാരമനോജ്ഞം പര-
 മാശാകരമാപ്താഗമ-
 സാധുദപിജലപിതാനപിത-
 മാഹതമദമുനീമാനസ
 മോഹനകാരണമനുപമ-
 മധിഗതമാനമനോഹര
 യുവതിമണീമതിശാന്തിഭ. (മധുരാ)

(സംഭ്രമിച്ചു എഴുന്നേൽക്കാൻ ഭാവികുന്നു.)

ഔരൂധാരൻ:

മാകന്ദവൃന്ദമധുവുണ്ടു മദിച്ചു മോദാൽ
 ക്രൂകന്ന പെൺകയിലുതൻറെ മനസ്സനലും

വേകനാവണ്ണമതിമാധുരി ചേൻ ഗാന-
മാകം നരം സുധ നകൻ തെളിഞ്ഞു രംഗം. 10

അതിനാൽ സന്തുഷ്ടയാകേണ്ട ഭവതി എന്താണിങ്ങ
നെ ബലപ്പെട്ടെഴുന്നേല്ക്കാൻ ഭാവികുന്നതു്?

നടി: ഇതാ, ഭവൻ കാണുന്നില്ലയോ? ആരോ അതി
ദിവ്യന്മാരായ രണ്ടു പുരുഷന്മാർ ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ വര
ന്നു. ഇവരെ നാം ഉപചരിക്കേണ്ടതാണല്ലോ.

സൂത്രധാരൻ: (നോക്കീട്ടു്) ആയു! സംഭവിക്കേണ്ട. നമ്മു
ടെ സംഘത്തിലുള്ള നടന്മാർതന്നെ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെയും
നാരദന്റെയും വേഷം ധരിച്ചു് രംഗത്തിലേക്കു വര
കയാണു് അതുകൊണ്ടു് നമുക്കു മേൽ വേണ്ട കാര്യം
നടത്തുവാനായി പോകതന്നെ.

(രണ്ടുപേരും പോയി.)

[പ്രസ്താവന കഴിഞ്ഞു]

(അനന്തരം ശ്രീകൃഷ്ണനും നാരദഹർഷിയും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

നാരദൻ: അല്ലയോ ജഗദീശപരാ!

എന്തിനു ലൗകികവചസ്പൃകളേവമോതി-
ച്ചിത്തുന്ന മോഹമകതാരിൽ വളർത്തിടുന്നു?
ചെന്താർ തൊഴുന്ന ഭവദീയപദങ്ങളുൾ കൃപ്തി-
സ്സന്താപമാശു കളവാനിഹ വന്നു ഞാനും. 11

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: മഹാനഭാവനായ മഹേഷ്! അങ്ങു് ഇപ്പോൾ
അരുളിച്ചെയ്തതിന്റെ അർത്ഥം എനിക്കു മനസ്സിലാക
ന്നില്ല. ഞാൻ എന്തുകൊണ്ടാണു് അങ്ങേയ്ക്കു മോഹം
വളർത്തുന്നതു്?

നാരദൻ: ആശ്ചര്യം! സർവ്വജ്ഞനായ അവിടന്നു് ഇപ്രകാ
രം പറയുന്നതു് യുക്തമല്ല. എങ്കിലും എന്നെക്കൊണ്ടു

പറയിക്കണമെന്നാണല്ലോ അവിടത്തെ അഭിപ്രായം.
എന്നാൽ ഞാൻ പറയാം.

കല്യാശ്രീ കലരുന്ന കാലിണയതാം
ബാലാക്നോലുന്ന നൽ-
ക്കല്യാണപ്രഭുകൊണ്ടു കല്പുഷതമസ്-
കാണഡങ്ങൾ ഖണ്ഡിച്ചിടും
മല്ലാരേ! തവ ഭക്തനാകമിവനെ-
ക്കണ്ടോരു നേരം ഭവാ-
നില്ലാതായ് ദുരിതങ്ങളെന്നമല! നീ
ചൊല്ലുന്നതും നല്ലതോ?

12

അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് മോഹം വളർത്തുന്നു എന്നു
ഞാൻ പറഞ്ഞതു്

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്നാൽ എന്റെ വാക്യം അയഥാർത്ഥമാ
യി വരുന്നതല്ല.

നാരദൻ: (ആത്മഗതം) അതിനു സംശയമുണ്ടോ?

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,
നന്മയൊടൊത്തു വസിക്കും
നിമ്ബലജനമോടു ചേർന്നുവെന്നാകിൽ
കല്പുഷമഖിലവൃമതിജവ-
മുന്മൂലിതമാകുമില്ല കില്പേതും

13

നാരദൻ: ഐഃ അങ്ങനെയാണു്? എന്നാൽ ഇതും
എന്റെ മനസ്സിലുള്ളതാണു്:

യാതൊന്നില്ലെന്നു വന്നാൽ ഭവനമഖിലമീ-
മട്ടിൽ നില്ക്കില്ലയെന്നു-
ല്ലാതക്കും സൗഖ്യമെന്നുള്ളതുമിഹ സമമായ്
കാണുവാനും പ്രയാസം

ഭൂതങ്ങൾക്കൊക്കെയുള്ളിൽ ബഹിരപി വിലസി-
ടുന്നതായിനപോലെ-

നോതാവല്ലാത്തൊരശ്ശുകതിയുമയി ജഗതീ-
നാഥ! ചിൽക്കാതലാം നീ. 14

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്റെ സർവ്വവ്യാപിതപത്തെക്കുറിച്ച് അ
ങ്ങയ്ക്കു നല്ലവണ്ണം അറിവുണ്ടു് അല്ലേ? എന്നാൽ ഈ
വിചാരം ഇപ്പോൾ ഉണ്ടായതാണെന്നു തോന്നുന്നു.

നാരദൻ: അല്ല. ഈ വിചാരം എനിക്കു് എല്ലായ്പ്പോഴും
ഉള്ളതുതന്നെയാണു്

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: (മന്ദഹാസത്തോടുകൂടി) അങ്ങു് ഇപ്പോൾ
ആലോചനാപൂർവ്വകമാണു് എന്നോടു സംസാരിക്കുന്ന
തെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. 'എല്ലായ്പ്പോഴും'
എന്നു പറഞ്ഞതിൽ എനിക്കു വളരെ സംശയമുണ്ടു്
വ്യാപാരവും വചനവും ഭിന്നങ്ങളായിവരാമോ?

നാരദൻ: (ആത്മഗതം) ഇദ്ദേഹം എന്താണു് ഇങ്ങനെ
പറയുന്നതു്? ഓഹോ! മന്ദനായ ഞാൻ ഭാർയാഭവനങ്ങ
ളിലൊക്കെ പരീക്ഷിപ്പാൻ നടന്ന വിവരം ഇദ്ദേഹം
ധരിച്ചുകൊണ്ടു് എന്നോടിക്കൂടെ ചോദിക്കയാണു്;
ആകട്ടെ. (പ്രകാശം)

മായാപതേ! ബത ഭവാനൊടു ചൊൽവതെന്തി
മായാനസാരമൊടു മാനസശാന്തിയെന്നേ
പേയായലഞ്ഞനിശമിങ്ങു വലഞ്ഞിടുന്നോ-
രീയുള്ള ഞങ്ങൾ കരുണാവരണാധിവാസ! 15

(അണിയറയിൽ)

കണ്ടാൽ കണ്ണിനു രമ്യഭാവമിയലും
രമ്യങ്ങൾ ഹർമ്മ്യങ്ങളി-
ങ്ങുണ്ടാകാശതലം കടന്നു ഭിവി നോ-
ക്കീടുന്ന വെണ്മാടവും

രണ്ടാമത്തെയമന്തുമന്ദിരമിതെ-
ന്നുണ്ടായ്യാലും ചിന്തയും
കണ്ടാലും കമനീയകല്പതരവും
നന്നായ് വിളങ്ങുന്നിതാ.

16

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ആരാണു് ഇങ്ങനെ പുരവർണ്ണനം ചെയ്യുന്നതു്?

(വീണ്ടും അണിയറയിൽ)

ഏഴാം മാളികമേലുറങ്ങുവതിനു-
ണ്ടേറെസ്സുഖം കൂറെഴും
കേഴക്കണ്ണികൾ മൗലിമാരുമതിയാ-
യുണ്ടിങ്ങു കൊണ്ടാടുവാൻ
ആഴിക്കുള്ള നിറം കലന്നുവനിവ-
ണ്ണം ദണ്ഡമേൽക്കുന്നൊരി-
പ്പാഴുനാരുടെ പീഡ തീർത്തരുളുവാൻ
കാരണമുണ്ടാകുമോ?

17

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: കഷ്ടം! ആരാണിവിടെ പീഡ അനുഭവിക്കുന്നതു്? (ആലോചിച്ചിട്ടു്)

സപ്താതിശായി സുഖമോടിഹ വാണിടുമ്പോൾ
ദുർഗ്ഗമാർക്കുമെളുതായുളവാകുമല്ലോ,
സപ്തം പിഴച്ചു പരിപീഡകൾ ഹന്ത! സാധു-
വർഗ്ഗത്തിൽ വല്ലവരുമിങ്ങു വളർത്തിടുനോ? 18

നാരദൻ: (ആത്മഗതം) എന്തെങ്കിലും ഒരു കലഹം ഉണ്ടായെങ്കിൽ മനസ്സിനെ ഒന്നു വിനോദിപ്പിക്കാമായിരുന്നു. (പ്രകാശം) ആരെങ്കിലും ദുസ്സാമത്ഥ്യം നന്നായി പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു് നിശ്ചയംതന്നെ.

കഞ്ചുകി: (പ്രവേശിച്ചിട്ടു്) സപാമി വിജയിയായി ഭവീ

ചാലും. രണ്ടു ബ്രാഹ്മണർ സ്വാമിയെ കാണാനായി വന്നിരിക്കുന്നു.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്നാൽ അവരെ വേഗത്തിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരൂ.

(കബുകി പോയി.)

(അനന്തരം രണ്ടു ബ്രാഹ്മണർ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: (ഏഴുനേറിട്ട്) ഇതാ ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു. ഭവാനാർ ഇവിടെ ഇരിക്കാം.

(ഏല്പാവരും ആചാരോപചാരങ്ങൾ ചെയ്ത് ഇരിക്കുന്നു.)

ഒന്നാം ബ്രാഹ്മണൻ: ഈ ആചാരങ്ങളൊന്നും ഇല്ലെങ്കിലും അത്ര തരക്കേടില്ലായിരുന്നു!

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്താണ് ഭവാനാർക്ക് ഇവിടെ വല്ലതും പീഡ സംഭവിച്ചോ?

ഒന്നാം ബ്രാഹ്മണൻ:

വന്ദിച്ചതില്ലതിനു സങ്കടമില്ല തെല്ലം നന്ദിച്ചതില്ലതിനുമെന്തൊരു ദോഷമുള്ളൂ?

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: പിന്നെയോ?

ഒന്നാം ബ്രാഹ്മണൻ:

നിന്ദിച്ചു ചൊന്ന വചനങ്ങൾ നിനച്ചു ചിന്തേ കന്നിച്ചിട്ടു പരിതാപഭരം മൂരാഭരം!

19

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ആരാണ് ഇപ്രകാരം ചെയ്തത്?

രണ്ടാം ബ്രാഹ്മണൻ:

നേരോതീട്ടവനീശ! ഞങ്ങൾ സരസം സാപ്പാട്ടുമിപ്പോൾ കഴി-

ച്ചോരോരോ വെടിയും പറഞ്ഞു പരമാ-
നന്ദിച്ചു വന്നേവരും

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്തിട്ട്?

രണ്ടാം ബ്രാഹ്മണൻ:

കൃരൻ ഞങ്ങളുടെ വാക്കിലല്ലവിരസം
തോന്നീട്ടധിക്ഷേപവാ-
ക്കോരോന്നേററമുരച്ചു ദുർമ്മദരോ
തിങ്ങും വിഹംഗാധിപൻ.

20

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ഗരുഡന്റെ സ്ഥിതി ഇപ്രകാരമാണോ?
ആശ്ചര്യം!

നാരദൻ: ഞങ്ങൾക്ക് ഇതിൽ യാതൊരാശ്ചര്യവുമില്ല.

ഒന്നാം ബ്രാഹ്മണൻ: “സാക്ഷാൽ ലക്ഷ്മീവരന്റെ ഗതി
ക്ഷപോലും അവലംബം ഞാനാകുന്നു. എന്റെ പരാ
ക്രമത്തിലുള്ള ഭയം ആ ദേവേന്ദ്രന്റെ മനസ്സിൽനിന്നും
ഇന്നും വേർപെട്ടിട്ടില്ല. ത്രൈലോക്യത്തിങ്കൽ ഏക
വീരൻ ഞാനല്ലാതെ വേറെ ആരാണു്? എനിക്കു് നി
ങ്ങളെ ഒട്ടും ഭയപ്പെടാനില്ല,” എന്നും മറുമായിരുന്നു
ഗരുഡന്റെ വാക്കുകൾ.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ആകട്ടെ, ഭവാന്മാർ ഇപ്പോൾ പോകാം.
ഇനിമേൽ ഇഴവിധം വരാതെ സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളാം.

ഒന്നാം ബ്രാഹ്മണൻ: അവിടത്തെ അഭീഷ്ടം സിദ്ധിക്കട്ടെ.
(ബ്രാഹ്മണർ പോകുന്നു.)

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ഇതിനു് ഒരു നിവൃത്തിയുണ്ടാക്കാതിരുന്നാൽ
നന്നാണോ?

നാരദൻ: നന്നല്ലെന്നു മാത്രമല്ല, വളരെ കഷ്ടവുമാണു്.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ശരിതന്നെ,

വലിപ്പം വന്നീടുന്നതിനു കൊതിയുള്ളൊരു പുരുഷൻ
 കലുക്കം കൈവിട്ടിട്ടധികമനിശം താഴ്ന്നമഹോ!
 വലയ്ക്കും ഒപ്പാരം മദഭരമണഞ്ഞെങ്ങനെ സമു-
 ജ്ജപലിക്കുന്നെന്നാകിൽ ക്ഷയണമതല്ലെങ്കിൽ വിഷമം
21

നാരദൻ: അങ്ങനെതന്നെ.

(രണ്ടുപേരും പോയി.)

[ഒന്നാമങ്കം കഴിഞ്ഞു]

രണ്ടാമങ്കം

(ഒരു ചേടി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ചേടി: “നാരദമഹർഷി ഭഗവാനുദേശിയുടെ ഗൃഹത്തിൽ എഴുന്നള്ളിയതായി അറിയുന്നു. വല്ലതും വിശേഷമുണ്ടോ എന്ന് തിരക്കി അറിയണം.” എന്ന് സത്യഭാമദേവി എന്നോട് കല്പിച്ചുയച്ചിരിക്കുന്നു. ഇനി ആരോടു ചോദിച്ചാണു് ഇതറിയേണ്ടതു്? ആകട്ടെ, ഭഗവാനുദേശിയുടെ ദാസിയായ ലക്ഷ്മിയോടുതന്നെ ചോദിച്ചറിയാം. അങ്ങോടു പോകതന്നെ. (അല്പം നടന്നു് അണിയറയിലേക്കു നോക്കിട്ടു്) തേടിയ വള്ളി കാലിൽ ചുററിയല്ലോ! ഇതാ ലക്ഷ്മി ഇങ്ങോടുതന്നെ വരുന്നു.

(അനന്തരം ലക്ഷ്മി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്മി: അല്ല, കല്യാണിയോ? നീ എങ്ങോട്ടാണു് പുറപ്പെട്ടതു്?

കല്യാണി: അങ്ങോടുതന്നെ. നാരദമഹർഷി ഇന്നു് ഭഗവാനുദേശിയുടെ ഗൃഹത്തിൽ എഴുന്നള്ളിയെന്നു കേട്ടു. വിശേഷം വല്ലതുമുണ്ടെങ്കിൽ അറിയാമല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു് പുറപ്പെട്ടു. അത്രേ ഉള്ളു. എന്തെല്ലാമാണു് വർത്തമാനം?

ലക്ഷ്മി: അതു പറയണമെങ്കിൽ അധികമുണ്ടു്.

കല്യാണി: എനിക്കു് അതു കേൾപ്പാൻ വളരെ കൗതുകം തോന്നുന്നു. നമുക്കു് ഇവിടെ ഇരിക്കാം.

(രണ്ടുപേരും ഇരിക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്മി: നാരദമഹർഷി ദേവിയുടെ ഗൃഹത്തിൽ എഴുന്നള്ളി പൂജാദികളെ ഗ്രഹിച്ചു സുഖമായി സിംഹാസനത്തിൽ ഇരുന്നതിന്റെ ശേഷം ദേവിയോടു് ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തു:

“കല്യേ! ഭഗിണീദേവി! നിൻഗുണഗണം
 വാഴ്ത്തിടുവാൻ ശക്തിയി-
 ണ്ണില്ലേതും, സുരലോകസുന്ദരികളും
 ബാലേ! പികാലാപിനി!
 ചൊല്ലേറും തവ വൈഭവങ്ങളുമലം
 കൈവന്ന ലാവണ്യവും
 മെല്ലെന്നോത്തു മനസ്സിലത്തുതരരും
 തേടുന്നു വാടുണെടോ.

1

എന്നുതന്നെയുമല്ല,
 മൂന്നും വേളികഴിച്ചു നിന്നെയമലൻ
 ഗോവിന്ദനെനല്ല കേൾ
 മിന്നീടുന്ന ഗുണങ്ങളോർക്കിലുമയേ!
 നീതന്നെയൊന്നാമവൾ,
 എന്നാൽ നിന്നുടെ വല്ലഭൻ ഹൃദയ-
 പ്രേമാതിരേകം പരം
 നിന്നിൽ സമ്പ്രതി മുനിലെന്നതു കണ്-
 കില്ലെന്നു തോന്നുന്നു മേ.”

2

കല്യാണി: ഇതു് കേൾക്കാൻ രസമുണ്ടല്ലോ! പിന്നെ?

ലക്ഷ്മി: ഉടനേ ദേവി, “അവിടുന്ന് ഇങ്ങനെ അരുളിച്ചെയ്യുന്നതിന്റെ കാരണമെന്താണെന്നുകൂടി അറിയുന്നതിനു് ആഗ്രഹമുണ്ടു്” എന്ന് കല്പിച്ചു.

കല്യാണി: എന്നിട്ടു് മഹർഷി എന്തുപറഞ്ഞു്?

ലക്ഷ്മി: അപ്പോൾ,

“എന്താണെന്നതുമോതുവൻ കമനിമാർ
മൗലേ! മനസ്സികൽ നീ
ചിന്തിച്ചീടുക പങ്കജാക്ഷനധുനാ
ഗാഢാൻരാഗോദയം

ചെന്താർനേർമുഖി ഭാമതന്നിലതിയാ-
യിട്ടുണ്ടു പിട്ടല്ല നൽ
ചന്തം ചേന്നൊരു പാരിജാതമവൾതൻ.
ഗേഹത്തിലെത്തിലയോ?”

3.

എന്നു മഹഷി പറഞ്ഞു.

കല്യാണി: മഹഷിയുടെ വാക്കു മതിയായ കാരണത്തോ
ടുകൂടിയിരിക്കുന്നുവല്ലോ. പിന്നീടു ദേവി എന്തു ക
ല്പിച്ചു?

ലക്ഷ്മി: ദേവിയാകട്ടെ, “ഇതിനെക്കുറിച്ച് ആലോചി
ക്കേണ്ടതാണ്” എന്നു കല്പിച്ചു. ഉടൻതന്നെ മഹഷി:

“ഭാമാദേവിയിലാണു കൃഷ്ണനധികം
പ്രേമം മനക്കാമ്പിലെ-
ന്നാമോദത്തൊടു ലോകരൊക്കെയുരചെ-
യ്ക്കീടുന്നു ഗ്രഹം പരം
നാമനേപഷണമാശു ചെയ്തതിലതും
നേരെന്നു നേരേ ധരി-

ച്ചോമൽപ്പെൺമണി! നീയിതൊന്നുമറിയ-
ന്നില്ലേ തുണോല്ലാസിനി!

4

മനോഹരമായ പരിമളത്തോടുകൂടി വിലസുന്ന അന
വധി പുഷ്പങ്ങൾകൊണ്ടും ഫലങ്ങൾകൊണ്ടും കണ്ണ
കൾക്കു പരമാനന്ദം ജനിപ്പിക്കുന്ന ശ്രീകരമായ ആ
പാരിജാതം ഉള്ളതുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ സത്യഭാമ

യുടെ ഗൃഹം സാക്ഷാൽ സ്വർഗ്ഗലോകത്തോടു സദൃശം തന്നെ എന്നുള്ളതിനു് യാതൊരു സംശയവുമില്ല. അതിനാൽ ഭവതി ഇനിയും ഇതിനെക്കുറിച്ച് ഒന്നും അന്വേഷിക്കാതെ ഇരിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അതു വളരെ കഷ്ടമാണു് എന്നിങ്ങനെ സത്യലോകത്തേക്കു പോകാൻ വൈകി" എന്നുള്ളിടയ്ക്കു് എഴുന്നള്ളുകയും ചെയ്തു. അതിൽപ്പിന്നെ ദേവികു് മനസ്സിൽ വളരെ വല്ലായ്മയുള്ളതുപോലെ തോന്നുന്നുണ്ടു്

കല്യാണി: ഈ വല്ലായ്മ ഇനി എങ്ങനെയെല്ലാമാണു് അവസാനിക്കുന്നതെന്നു് അറിയുന്നില്ല.

ലക്ഷ്മി: എല്ലാം ക്രമംകൊണ്ടു് അറിയാമല്ലോ. എന്നിങ്ങനെ കൊട്ടാരത്തിൽ പോകാൻ നേരമായി. ഞാൻ പോകട്ടെ. വന്നിട്ടു കണ്ടുകൊള്ളാം. ഞാൻ ഇപ്പറഞ്ഞതെല്ലാം നിന്റെ മനസ്സിൽമാത്രം ഇരുന്നാൽ മതി.

കല്യാണി: അതു്. എന്നോടു് വിശേഷിച്ചു പറയണമെന്നുണ്ടോ?

(രണ്ടുപേരും പോയി.)

[പൂർ്വ്വംഗം കഴിഞ്ഞു]

(അനന്തരം നവമാലിക, വിലാസിനി എന്നീ സഖിമാരോടു കൂടി ഭഗിനീദേവി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

നവമാലിക: അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്കു് യഥാശ്രുതം വിശ്വസിക്കപ്പെടാവുന്നതാണെന്നു് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല.

ഭഗിനീ: അതെന്താണു്?

നവമാലിക: കലഹപ്രിയൻ എന്നുള്ള ജനശ്രുതി തോഴി ഇതേവരെ കേട്ടിട്ടില്ലയോ?

വിലാസിനി: എന്നാൽ അദ്ദേഹം ഒരു കാരണവുമുക്തമാ
തെ അപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്യുമോ എന്നാണ് ഞാൻ
സംശയിക്കുന്നത്.

നവമാലിക: അകൃത്രിമമായ അനുരാഗത്തോടുകൂടി ഒ
ന്നാമതായി വേൾക്കപ്പെട്ടവളും, അനിതരനാരീസാ
ധാരണങ്ങളായ അംഗലാവണ്യം, ഭർത്തൃശ്രേഷ്ഠാസാമ
ത്വം, ധൈര്യം, ധർമ്മനിഷ്ഠ മുതലായ ഗുണങ്ങൾക്കു്
നിവാസഭൂമിയുമായ ഭവതിയിൽ ശ്രീകൃഷ്ണസ്വാമി
ക്കു് ഒരിക്കലും അനുരാഗത്തിനു് കുറവുണ്ടാകയില്ലെ
ന്നാണ് എന്റെ ദൃഢവിശ്വാസം.

വിലാസിനി: നവമാലികേ, നീ ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞ അ
ഭിപ്രായത്തോടു് ഞാൻ അത്ര യോജിക്കുന്നില്ല. എന്തു
കൊണ്ടെന്നാൽ ചില പുരുഷന്മാർക്കു് ആദ്യകാലം ഭാ
ഗ്യമാരിൽ ഉണ്ടാകുന്ന പ്രണയാതിശയം ക്രമേണ കുറ
ഞ്ഞുവന്നിട്ടുള്ളതായും എനിക്കറിവുണ്ടു് എത്രയോ
പരമദിവ്യമായിരിക്കുന്ന വസ്തുവിലും പരിചയം അ
നാസ്ഥയെ ജനിപ്പിക്കു പതിവാണല്ലോ!

രശ്മിണി: വിലാസിനി പറഞ്ഞതു ശരിതന്നെയാണ്:
അതിപരിചയമൂലം ഹന്ത! വൈരാഗ്യമാർക്കും
മതിയതിലളവാകും സംശയം ലേശമില്ല!
മതിമുഖി! മൃഗനാഭിക്കുള്ള സൗരഭ്യമേല്ക്കാൻ
കൊതിയതു പെരുമാറും വാണിജനോക്തിലുണ്ടോ? 5

നവമാലിക: ഉത്തമജനങ്ങൾക്കു് ഒരു വസ്തുവിൽ താല്പര്യ
മുണ്ടായാൽ അതു് യഥോചിതം എന്നും ഏകരൂപ
മായിത്തന്നെ ഇരിക്കും എന്നാണ് ഞാൻ ധരിച്ചിട്ടുള്ള
തു് എന്നുമാത്രമല്ല, മഹാത്മാരുടെ സ്നേഹം ആദി
യിൽ അല്പമായും ക്രമേണ വർദ്ധിച്ചുകൊണ്ടും ഇരിക്ക

ന്നതാണ്. ആദ്യകാലത്തിൽ അപാരമായ സ്നേഹം ഉണ്ടാകുന്നതും ക്രമേണ അതു നാമാവശേഷമായിത്തീരുന്നതും ദൃഷ്ടന്മാരിലാകുന്നു. എന്നാൽ വേറെ ഭായുമാർ എത്രതന്നെ ഉണ്ടായിരുന്നാലും അമാനുഷമഹിമാവായ ശ്രീകൃഷ്ണസ്വപാമിയിൽ ഈ ഒടുവിൽ പറഞ്ഞ സ്ഥിതി സംഭവിക്കുമോ എന്നുള്ളതു് വളരെ ആലോചിച്ചതിനുമേൽ തീർച്ചപ്പെടുത്തേണ്ട സംഗതിയാണ്.

വിലാസിനി: ഇതിൽ അത്ര അധികമായി ആലോചിച്ചാണെന്നുമില്ല. മനുഷ്യർ സാധാരണമായി കാണാൻ അസാധ്യമായ സ്വപ്നലോകത്തിൽ സ്വപാമിപോയിരുന്നപ്പോൾ കൂടെ കൊണ്ടുപോയതു് ആരെയാണെന്നു് നവമാലിക ഭാഷിക്കുന്നുണ്ടോ? ദിവ്യമായ പാരിജാതവൃക്ഷം കൊണ്ടുവന്നിട്ടു് അതെവിടെയാണു് സ്ഥാപിച്ചതു്?

ശ്രീമിണി: വാസ്തവമാണു്. ഇതയിടെ അദ്ദേഹത്തിനു് എന്നിൽ മുൻപിലത്തെപ്പോലെ അത്ര രസമുള്ളതായി തോന്നുന്നില്ല. ഈ പുരുഷന്മാരുടെ കൗടില്യമൊന്നും ശൂന്യമായ നവമാലികയ്ക്കു് അറിഞ്ഞുകൂടാ. ഇനി ഇതിനു ഞാനെന്താണു ചെയ്യേണ്ടതു്? വിലാസിനി ആലോചിച്ചു പറയൂ.

വിലാസിനി: ഇതിനു് വേഗം ഒരു നിവൃത്തിയുണ്ടാക്കാതിരുന്നാൽ പോരാ. അതിനാൽ ഭവതി ഈ മാലികയുടെ വാതിൽ അടച്ചു് ശയിച്ചുകൊള്ളുകതന്നെ. സ്വപാമി വന്നാൽ ഈ സംഗതിയെക്കുറിച്ചു് ഒന്നു സംസാരിച്ചതിനുമേൽ മാത്രം വാതിൽ തുറന്നാൽ മതി.

ശ്രീമിണി: അങ്ങനെതന്നെ.

കഞ്ചുകി:(പ്രവേശിച്ചിട്ടു്) ഇതാ സ്വപാമി എഴുന്നള്ളുന്നു.

രശ്മിണി: എന്നാൽ സഖിമാരേ! നിങ്ങൾ ചൊല്ലേക്കാവുന്ന
വിൻ. ഞാൻ വാതിലടച്ചു ഇവിടെ ശയിക്കട്ടെ.

നവമാലിക } : അങ്ങനെയൊന്നും. (പോകുന്നു.)
വിലാസിനി }

(അനന്തരം ശ്രീകൃഷ്ണൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്താണ് ഈ മാളിക നിശ്ശബ്ദമായിരിക്കുന്നതു്? നേരം അധികമായിപ്പോയെന്നുണ്ടോ? ഇല്ല, ഈ താമരപ്പൊയ്കയിലുള്ള പുഷ്പങ്ങളെല്ലാം ഇനിയും മുക്തഭാവത്തിലില്ലല്ലോ. (കുറേക്കൂടി മുൻപോട്ടു നടന്നിട്ടു്) അല്ല, മാളികയുടെ വാതിലുകളെല്ലാം അടച്ചിരിക്കുകയാണ്. ഇതിനു് എന്താണാവോ കാരണം? ആകട്ടെ, വിളിക്കത്തന്നെ:

ബാലേ! രശ്മിണി! കമനികൾ-
മാലേ! കതകുടച്ചു വാഴുന്നോ?
ചാലേ വരിക ജവാൽ ശുഭ-
ശീലേ! നൽകീടമന്ദമോദം മേ.

6

(അല്പനേരം ചെവിയോർത്തിട്ടു് ആത്മഗതം) ശബ്ദമൊന്നും കേൾക്കുന്നില്ലല്ലോ. ഉറങ്ങിപ്പോയെന്നു വരുമോ? (പ്രകാശം):

ആളീജനത്തോടൊരുമിച്ചു പാരം
കേളീവിലാസങ്ങൾ കലന്നുമൂലം
ലാളിത്യമേറുന്നൊരു മെയ് തളന്നെൻ
നാളീകരമയാക്ഷിയുറങ്ങിടുന്നോ?

7

(ആത്മഗതം) എന്താണ് ഒന്നും മിണ്ടാത്തതു്? ആകട്ടെ ഒന്നുകൂടി വിളിക്കത്തന്നെ. (പ്രകാശം)

നീലപ്പൂമുടിയായ ഭ്രംഗനിരയും
 വാർകൊഴയാകുന്ന നൽ-
 ബാലപ്പൂംകലയും മനോജ്ഞകരമാ-
 യീടുനീളംശാഖയും
 ചേലിൽ പൂണ്ടു വിളങ്ങിടും ഭവതിയാം
 സന്താനവല്ലിക്കു വൻ-
 മാലിപ്പൂണ്ണമുദാ വിളിക്കുമിവനേ-
 കീടുന്നതും നന്നിതോ?

8

രശ്മിണി: (അന്തർഗൃഹത്തിൽനിന്നു്) ശരി! സന്താനവല്ലിക്കു് ദുഃഖത്തെ കൊടുക്കണമെന്നാരു പറഞ്ഞു്?

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: (ആത്മഗതം) എന്തോ ഈഷ്ടാകലഹം കലശലായിട്ടുണ്ടു് അതിനാലാണു് അത്മത്തെ വിപരീതമാക്കിപ്പറയുന്നതു് (പ്രകാശം) ഭദ്രേ! അങ്ങനെയല്ല ഞാൻ പറഞ്ഞതു്? ഇവനു് ദുഃഖം നൽകുന്നതു് സന്താനവല്ലിക്കു നന്നോ എന്നാണു്.

രശ്മിണി: ചൈതന്യമില്ലാത്ത സന്താനവല്ലിക്കു് മറ്റു ജളവരിൽ ദുഃഖം ജനിപ്പിക്കുന്നതിനു സാമത്ഥ്യമുണ്ടോ? ആരാണു് ഈ അസംബന്ധം പറയുന്നതു്?

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: (ആത്മഗതം) ഓഹോ! ആളരികയില്ലെന്നു മാധോ? (പ്രകാശം)

ലക്ഷ്മീവല്ലഭനാണു ഞാനയി ധരി-
 ച്ചീടേണമെന്നോമലേ!

രശ്മിണി:
 ലക്ഷ്മീഗേഹമിതല്ല രാത്രിയിൽ വഴി-
 ഞ്ഞൊരങ്ങുപറവീ ദൃഢം.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ:

ലക്ഷ്മീവാരുവിലാസശാലിനി ശുഭേ!
പാർത്ഥീടു ദൈത്യാരി ഞാൻ.

അഗ്നിനി:

ലക്ഷ്മീവാൻ സുരനാഥനിപ്പൊഴിവിടേ-
യ്ക്കെന്താണു ബന്ധം വരാൻ?

9

ശ്രീകൃഷ്ണൻ:

രാമൻതന്നുടെ സോദരൻ കമനിമാ-
രേന്തുന്ന പൂന്തൊങ്ങലേ!

അഗ്നിനി:

ധീമാനാകിയ ലക്ഷ്മണൻ നിശ്ചയിൽ വ-
ന്നീടുന്നതിങ്ങങ്ങനെ?

ശ്രീകൃഷ്ണൻ:

വാമേ! ഞാൻ ശിശുപാലവൈരി-

അഗ്നിനി:

ശിശുവെ-പ്പാലിച്ചിടും ധന്യരിൽ-
ക്കാമം വൈരമെഴുന്ന ഭൃമ്തിഭവാ-
നാരെന്നറിഞ്ഞീല ഞാൻ.

10

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: അല്ലയോ കുടിലേ! ഞാൻ അബലനായല്ലോ.

അഗ്നിനി: എവിടെയോചെന്നു കയറുകയാൽ ആരോ
വിടിച്ചുകെട്ടുകയും പിന്നീടു് ആളറിഞ്ഞപ്പോൾ
അഴിച്ചുവിടുകയും ചെയ്തതായിരിക്കാം. അതിനാല
ല്ലയോ ഇപ്പോൾ ബലനല്ലാതായതു്?

ശ്രീകൃഷ്ണൻ:(ആത്മഗതം) ഉത്തരം നല്ല കണക്കിനുപറ്റി.

(പ്രകാശം) അല്ലയോ സുന്ദരി! ഞാൻ ഭവതിയുടെ പ്രാ
ണവല്ലഭനായ വാസുദേവനാണു്. ഭവതി ഇങ്ങനെ

യുള്ള വക്ത്രാകതികൾകൊണ്ടുതന്നെ രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടാമെന്നു വിചാരിക്കയാണെന്നു തോന്നുന്നു. എന്നാൽ ഇതു് ഒട്ടും ഉചിതമായിട്ടുള്ളതല്ല, ഇപ്പോൾ ഇതാ,

“ആരിനീ വീരനാമെന്നലർശരനികരം
കൊണ്ടുകൊണ്ടിണ്ടൽപുണ്ടി-
ട്ടാരാധിക്കുന്നതില്ലിപ്പൊഴുതിലതിരസാ-
ലെന്നെ”യെന്നുന്നിയേററം
ആരൂഢാഹന്തയാന്നീടിന മദനനൈഴ-
ന്നട്ടമാസാഭയെന്നി-
ങ്ങാതം ശങ്കിച്ചിടം നൽക്കുളർമതി ചൊരിയും
പൂനിലാവോമലാളേ!

11

അത്രതന്നെയുമല്ല,

സ്വപ്നം സ്വപ്നം വിടന്നങ്ങനെ വിലസിന നൽ-
പ്പിച്ചുകൊടുവിലല്ലാ-
മുൽപന്നാമോദമാടീട്ടരികിലണയുമി-
ക്കാററിനുള്ളറ്റമോത്താൽ
നൽപ്പിയുഷാധരീ കേൾ നലമൊട്ട് കലഹം
ചെയ്തയാൽ മെയ്കളെല്ലാ-
മൊപ്പം വാടിത്തളന്നോരലർശരനുടെ നി-
ശ്വാസമോ എന്നു തോന്നും.

12

അഗ്നിനി: ഇത്ര മനോഹരമായ സമയത്തെ എന്തിനു വ്യർത്ഥമാക്കുന്നു? സഫലമാക്കാൻ ഉപായം പലതുമുണ്ടല്ലോ.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: (ആത്മഗതം) ആരോ നിശ്ചയമായി ഏതെങ്കിലും ഏഷണി ഉണ്ടാക്കീട്ടുണ്ട്. അല്ലെങ്കിൽ ഇങ്ങനെ സംഭവിപ്പാൻ ഇടയില്ല. (പ്രകാശം)

പ്രേമം ചെറു കുടഞ്ഞിടുന്നതിനു വ-
 ല്യാരും പറഞ്ഞൊരു വാ-
 ക്കോമൽപ്രേയസി! വിശ്വസിക്കരുതു ഞാൻ
 ചൊല്ലാമതെല്ലാം പ്രിയേ!
 ശ്രീമെത്തും മുഖമായിട്ടും മുഴുമതി-
 ക്കേന്തുന കാന്യാ രസം
 നീ മദ്രുഷ്ടിയതാം ചകോരമതിനി-
 നേകീടു വൈകീടൊലാ.

13

എന്നതന്നെയുമല്ല,

അഹിവരവിഷവീര്യം ചേൻ പാരം ജപലിക്കും
 ഭവനന സമമേററം ഭദ്രചമേകുന്നതായി,
 ഇഹ വിലസിന ചന്ദ്രോദ്യുൽപ്രഭാ മാമുലയ്ക്കു-
 ന്നഹഹ! ബഹുവിചിത്രം നിന്മനം നിഷ്കരം താൻ 14

രശ്മിണി: ഇവിടെയും ആ ഭാമാമുല—(വേഗത്തിൽ വാതിൽ തുറന്നു പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: (മന്ദമാസത്തോടെ) എന്താണ് ഭവതി പറവാൻ ഭാവിച്ചു നിർത്തിക്കളഞ്ഞതു്?

രശ്മിണി: (കോപത്തോടെ) ഞാനൊന്നും പറവാൻ ഭാവിച്ചില്ല.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: അല്ലയോ ജീവനായികേ! ഭവതിക്കു് എന്നിൽ എന്തോ വൈരസ്യം ജനിച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെ തോന്നുന്നുവല്ലോ. അതു് എന്തുകൊണ്ടാണെന്നറിവാൻ എനിക്കു് വളരെ ആഗ്രഹമുണ്ടു്

പൂവേണിമാർതിലകമേ! ഭവതിക്കു നിത്യം
 മേവുന്നതിന്നു പരമാസനമെന്റെ ചിത്തം
 ഈ വന്ന ചിന്തനമഹാഗ്നിയിൽ വീണു പാരം
 വേവുന്നതിന്നു ചിതമോ ബത! മോഹനാംഗി! 15

രശ്മിണി: എന്നെക്കുറിച്ചു് അവിടുത്തേക്കു് അത്ര വേകാ
 നൊന്നും ഇല്ല. അസംഖ്യം ആളുകളുള്ളപ്പോൾ ഈ
 ഞാൻ മാത്രം എന്തിനാണു് അവിടുത്തെ അടുക്കൽ
 വിരസയായിരിക്കുന്നതു്! അഥവാ അപ്രകാരമായാൽ
 തന്നെ അവിടുത്തേക്കു് ഇതിൽ എന്തു സംഭവിക്കാൻ
 പോകുന്നു?

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: അല്ലയോ സുശീലേ! ഇങ്ങനെയുള്ള ഓരോ
 വചനങ്ങളെക്കൊണ്ടു് സമയം കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതിൽ
 എന്തൊരു പ്രയോജനമാണുള്ളതു്? മനസ്സിൽ ധരി
 ച്ചിരിക്കുന്ന സംഗതിതന്നെ നിശ്ശങ്കം വെളിക്കു പറയൂ.

രശ്മിണി: ഞാൻ ഇനി വിശേഷിച്ചു വല്ലതും പറയണ
 മെന്നുണ്ടോ? അവിടുത്തേയ്ക്കുതന്നെ വിചാരിച്ചാൽ
 എല്ലാം ബോധപ്പെടുന്നതാണല്ലോ —

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എനിക്കു് വിചാരിച്ചതിൽ ഒന്നും ബോധ
 പ്പെടുന്നില്ല.

രശ്മിണി: അതാണു വിഷമം! മുൻപിൽ അവിടുത്തേയും
 എൻറയും മനോഗതങ്ങൾക്കുണ്ടായിരുന്ന ഐക്യം
 ഇപ്പോൾ നാമാവശേഷമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു എന്നു
 ഉള്ളതിനു് അവിടുത്തെ ഈ വാക്കുതന്നെ ദൃഷ്ടാന്തമാ
 യിരിക്കുന്നല്ലോ. ആ സ്ഥിതിക്കു് ഞാൻ ഇനി എന്താ
 ണു് പറയാനുള്ളതു്?

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എൻറെ നിർവ്യാജമായ പ്രേമത്തിനു പാ
 ത്രമായിരിക്കുന്ന ഭവതി ഇനിയെങ്കിലും ഇങ്ങനെയുള്ള
 വ്യർത്ഥവാദങ്ങൾ വിട്ടു് കലഹത്തിൻറെ കാരണം ഇ
 ന്നതാണെന്നു പറയുന്നതായാൽ എനിക്കു വളരെ സ
 തോഷമാണു്.

രശ്മിണി: അവിടുത്തേക്കു് എന്നിൽ നിർവ്യാജമായ പ്രേ
 മം ഉണ്ടെന്നു പറഞ്ഞതു് യഥാർത്ഥതന്നെയാണു്.

അതിനാൽ അല്ലയോ എന്റെ ഗൃഹം ദിവ്യമായ പരിമളംകൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നത്!

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: (ആത്മഗതം) ഓഹോ! ഇവൾ പറയുന്നത് പാരിജാതത്തിന്റെ സംഗതിയാണ് ഇരിക്കട്ടെ. (പ്രകാശം) കഷ്ടം! ഒരുവൻ ഏതോ ഒരുദ്രേശ്യത്തിന്മേൽ ഒരു പ്രവൃത്തി ചെയ്യുമ്പോൾ അന്യൻ അതിന്റെ യഥാർത്ഥം മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നാലും തമ്മിൽ വിഷദിപ്പിക്കണമെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടിയോ അല്ലെങ്കിൽ വിചാരശൈലിലുത്താൽ അതിനെ അന്യന്മാ വിശ്വസിച്ചുകൊണ്ടോ ചെയ്യുന്ന ഏഷണിയാൽ ലോകത്തിൽ അല്ലെങ്കിലും ഭൂമിച്ചുപോകുന്നത് വളരെ ശോചനീയംതന്നെ. എന്നാൽ ഭവതിയിൽ എനിക്കു അന്യാദൃശമായ അനുരാഗാതിശയം സ്വാഭാവികമായിത്തന്നെ ഉള്ളതാണ് അതിൽ നിന്നും ഭാമയ്ക്കോ അന്യജനങ്ങൾക്കോ മുർബ്ബലിയുണ്ടാകരുതല്ലോ എന്നുള്ള വിചാരത്താലാകുന്നു ആ പാരിജാതത്തെ അവിടെ സ്ഥാപിച്ചതു്

ഭഗവാനി: എന്നെക്കാൾ അവൾക്കു് ഏതെങ്കിലും വിശേഷഗുണം ഉള്ളതുകൊണ്ടാണെന്നാകുന്നു എന്റെ വിശ്വാസം.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്നാൽ വസ്തുഗത്യാ ഭവതിക്കാണ് അവളെക്കാൾ വിശേഷഗുണമുള്ളതു് അതുതന്നെയാണ് പാരിജാതത്തെ ഇവിടെ സ്ഥാപിക്കാതിരുന്നതിനുള്ള മുഖ്യകാരണം. എന്തെന്നാൽ,

ഇന്നിപ്പമധുവാണിയാൾ ഭവതിയായിടും
സചൈതന്യമായ് -

നന്ദിപ്പള്ളൊരു ചാരുകല്പകലത-
യ്ക്കോസ്ഥാനമാമിസ്ഥലേ

കുനൽപ്പൂമിഴി! പാരിജാതമതിനു-
ണ്ടായില്ല മാഹാത്മ്യമ-

കൊന്നപ്പൂവിനു കാന്തിയെങ്ങനെ വരും
പൊന്നിൽ പതിച്ചീടുകിൽ?

16

രശ്മിണി: (മന്ദമാസത്തോടുകൂടി) അവിടുത്തെ വാക്
ചാതയും എനിക്കു നല്ലവണ്ണം അറിവുള്ളതാണ്

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ചാടുവാക്കല്ല, സത്യമാണു ഞാൻ പറഞ്ഞ
തു് ഭവതി ഇതിൽ യാതൊന്നും മറിച്ചു വിചാരിക്ക
രുതു്

രശ്മിണി: ഞാൻ എല്ലാം നേരേതന്നെയാണ് വിചാരി
ച്ചുവരുന്നതു്

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ഞാനും അത്രേ പറഞ്ഞുള്ളു. വാസ്തവം അറി
ഞ്ഞാലും ഭവതിയുടെ മനസ്സിൽ ഭയമുണ്ടാകാത്തതു്
കഷ്ടംതന്നെ. നേരവും ഇപ്പോൾ അതിക്രമിച്ചിരിക്കു
ന്നു. അതിനാൽ,

അല്ലണികഴലികൾമകട-
ക്കല്ലായീടുന്ന നിന്റെ കാരുണ്യം
അല്ലാതൊരു ഗതിയിവനി-

ങ്ങില്ലെന്നോർത്തീടണം മനക്കാമ്പിൽ.

17

രശ്മിണി: അല്ലയോ പ്രാണവല്ലഭ! വാസ്തവം ഇങ്ങനെ
യാണെങ്കിൽ എനിക്കു് കലഹം യാതൊന്നുമില്ല.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്നാൽ ഇപ്പോൾ,
ഉല്ലാസംപൂണ്ടു നാനാകസ്യമപരിമളം

ചേൻ വീശുന്നിളം കാ-

റുല്ലാഘം വാഹമാക്കിസ്സുമശരനിവിടെ-
ക്കേളിയാടുന്നു കാഞ്ചാൻ

എല്ലാതും വേഗമെത്തീടണമതിരസമോ-
 ടെന്നു ചൊല്ലുന്നവണ്ണം
 മല്ലാക്ഷീ! ക്രൂകിടുന്നിക്ഷയിൽനിരയിനി നാം
 പോക പൂങ്കാവീൽ മോദാൽ.

18

രശ്മിണി: അങ്ങനെയെന്നെ.

(രണ്ടുപേരും പോയി.)

[രണ്ടാമയും കഴിഞ്ഞു.]

മൂന്നാമങ്കം

കഞ്ചുകി: (പ്രവേശിച്ചിട്ട് ആത്മഗതം)

എല്ലായ്ഞാഴും നിയതമുള്ളൊരു ജോലിമൂല-
മില്ലിങ്ങു തെല്ലവസരം ഖത! വിശ്രമിപ്പാൻ
മല്ലാരിഭേവനിഹ ചെണ്ണൊരു കൃത്യജാല-
മെല്ലാം നിനയ്ക്കിലതിവിന്ദുയമേവ ന്തനം. 1

എന്നാൽ വിശ്രമിക്കുന്നതിന് അല്പവും അവസരം ഉണ്ടാകുന്നില്ലെങ്കിലും സ്വാമിയുടെ സന്നിധിയിൽ നില്ക്കുമ്പോൾ മനസ്സിന് അന്യാദൃശമായ ആനന്ദം ഉണ്ടാകുന്നു. അനേകം ജോലികൾ നിർവ്വഹിച്ചു തളന്നിരിക്കുമ്പോഴും, സ്വാമി പിന്നെയും വല്ലതും കല്പിച്ചെങ്കിൽ അതും ഉത്സാഹപൂർവ്വം നടത്താമല്ലോ എന്നാണ് എനിക്ക് ഒരു ഉൽക്കണ്ഠയുള്ളതു്. ആശ്രിതന്മാരെ ഭർമ്മാഗ്ത്തിൽനിന്നും വേർപെടുത്തി സന്മാഗ്ത്തിൽ പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നതിന് സ്വാമിയോളം സാമർത്ഥ്യമുള്ള വേറെ ഒരു പുരുഷരത്നത്തെ ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ല. (അല്പം ആലോചിച്ചിട്ട്) ഓഹോ! ഇന്നു രാവിലെ സ്വാമി ഗരുഡനെ വിളിച്ചു് ഹന്തമാൻ എന്നൊരു ഭക്തനെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവരണമെന്നു് ആജ്ഞാപിച്ചിട്ടുണ്ടു് ഇതു് എന്തിനാണെന്നറിയുന്നില്ല. ആകട്ടെ, അതിനെക്കുറിച്ച് അത്രവളരെ ആലോചിക്കാതെ നോക്കണം ഇല്ല. സ്വാമിയുടെ സന്നിധിയിൽ നിന്നുതന്നെ സർവ്വവും സാവധാനമായി ഗ്രഹിക്കാമല്ലോ. എന്നാൽ അങ്ങോട്ടു പോകരുതെന്നു.

(പോയി.)

[വൃദ്ധാംഗം കഴിഞ്ഞു.]

(അനന്തരം ഹന്തുമാൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഹന്തുമാൻ: (ആത്മഗതം)

വീക്ഷാമാത്രത്തിനാലേ സകലഭവനമു-
 ളഭാക്കിയും ഭക്തരക്ഷാ-
 ഭീക്ഷാമോദം കലനും സതതമഖിലഭൂ-
 തങ്ങളിൽ തിങ്ങിയും താൻ
 മോക്ഷാനന്ദപ്രകാശത്തൊടു വിലസിടുമെൻ
 ജാനകീജാനിയാകും
 സാക്ഷാൽ ശ്രീരാമദേവൻതിരുവടിചരണ-
 ത്താരീണയ്ക്കായ് ഞ്ഞൊഴുന്നേൻ. 2

ആ ഭക്തവാത്സല്യശാലിയായ ഭഗവാന്റെ പാദാരവിന്ദങ്ങളെ നിരന്തരമായി ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനാൽ ഉണ്ടാകുന്ന പരമാനന്ദം അനിർവചനീയം തന്നെ.

(അണിയറയിൽ)

ശ്രീവാസുദേവ രമണീയ രമേശ രാമ!
 ശ്രീവാസവാദി സുരസേവിത! സാരസാക്ഷ!
 ശ്രീവത്സലാഞ്ജന വിഭോ! കമലാധിവാസ!
 ശ്രീവത്സ! വത്സലതയാ പരിപാഹി ശൗരേ! 3

ഹന്തുമാൻ: ഹാഹാ! ഈ വചനങ്ങൾ കണ്ണുപീയൂഷമായിരിക്കുന്നു. ഏതൊരു ഭക്തശീരോമണിയാണ് ഇങ്ങനെ ഭഗവന്നാമങ്ങളെ കീർത്തിക്കുന്നത്?

(അനന്തരം നാരദൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഹന്തുമാൻ: (എഴുന്നേറ്റിട്ട്) മാമുനേ! നമസ്കാരം. ഇരുന്നരുളിയാലും.

നാരദൻ: (ഇരുന്നിട്ട്) ഭവാന ശുഭം ഭവിക്കട്ടെ.

ഹന്തുമാൻ: മഹേഷ്! അവിടുന്ന് ഇങ്ങോട്ടെഴുന്നള്ളി

യതിൽ എനിക്കു് അത്യന്തം കൃതാർത്ഥതയുണ്ടു് സൽസംഗം സകലദോഷഹരമെന്നാണല്ലോ സജ്ജനങ്ങൾ ഉൽഘോഷിക്കുന്നതു് ദിവ്യനായ അവിടുത്തെ ആജ്ഞയെ അനുഷ്ഠിക്കാൻ ഉൽക്കണ്ഠയോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന മനസ്സു് അതിനെ അറിവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

നാരദൻ: ഭവാനെപ്പോലെയുള്ള നിമ്ബലന്മാരായ ഭക്തന്മാരുടെ ദർശനംതന്നെയാണു് എന്റെ കൃത്യമായിട്ടുള്ളതു് അതിനാൽ ഞാൻ വരുന്നതിനു് വിശേഷകാരണമെന്നും വേണമെന്നില്ല. ഇരിക്കുക.

ഹന്തമാൻ: (വണക്കത്തോടുകൂടി ഇരുന്നിട്ടു്) ഇപ്പോൾ പാദസംഗമംകൊണ്ടു ശുദ്ധമായിത്തീർന്ന ഏതു സ്ഥലത്തുനിന്നാണു് ഇങ്ങോട്ടെഴുന്നള്ളിയതു്?

നാരദൻ: ഞാൻ ദ്വാരകയിൽനിന്നും വരികയാണു്

ഹന്തമാൻ: അവിടെ സ്വാധീനകശലനായിരിക്കുന്ന ശ്രീകൃഷ്ണസ്വാമിക്കും മറ്റും സുഖമാണോ എന്നു് പ്രത്യേകം ചോദിക്കണമെന്നില്ലല്ലോ. വിശേഷം വല്ലതും ഉണ്ടോ?

നാരദൻ: വിശേഷം അധികമായി ഒന്നുമില്ല.

ഹന്തമാൻ: എന്നാൽ അല്പമായി എന്തോ ഉണ്ടെന്നുതോന്നുന്നു. അതെന്താണു്?

നാരദൻ: ഇഴയീടെ ഗരുഡന്റെ അഹങ്കാരം വളരെ കലശലായിരിക്കുന്നു. ഞാൻ സ്വാമിയുടെ സന്നിധിയിൽ ഇരിക്കുമ്പോൾ രണ്ടു ബ്രാഹ്മണർ വന്നു ഗരുഡന്റെ ഉപദ്രവത്തെക്കുറിച്ചു സങ്കടം പറയുന്നതു കേട്ടു.

ഹന്തമാൻ: എന്നാൽ അതു് വർദ്ധിച്ചു് ഇടയില്ല.

നാരദൻ: ഇല്ല. സ്വാമിയുടെ സ്വഭാവം അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതല്ലേ? പരാക്രമത്തിനു് ഇന്നു ശൈലോകൃത്തിൽ

താൻ അഭിപ്രായനാണെന്നാകുന്നു ഗരുഡന്റെ പൂ
ണ്ണവിശ്വാസം!

ഹന്തുമാൻ: ഈ വിശ്വാസത്തിന് ഒട്ടും തരക്കേടില്ല.

നാരദൻ: ഇതാ ആരോ ആകാശമാറ്റേണ ഇങ്ങോട്ടുത
ന്നെ വരുന്നുണ്ട് (സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിട്ട്) ഓഹോ,
ഗരുഡൻതന്നെയാണു്. സ്വാമി കല്പിച്ചയച്ചിട്ടു വരി
കയായിരിക്കണം. ഞാൻ പറഞ്ഞതു് ശരിയാണോ
എന്നു് ഭവാനു് ഇപ്പോൾത്തന്നെ മനസ്സിലാകും. എ
ന്നാൽ ഞാൻ ഇപ്പോൾ പോകുന്നു. ഭവാനു കശലം
ഭവിക്കട്ടെ. (പോയി.)

ഹന്തുമാൻ: (ആത്മഗതം) ആ ഭക്തവത്സലൻ എന്തിനാ
ണാവോ ഇപ്പോൾ ഗരുഡനെ ഇങ്ങോട്ടയച്ചിരിക്കുന്ന
തു്? എന്തെങ്കിലും താമസിയാതെ അറിയാമല്ലോ.
(അനന്തരം ഗരുഡൻ പ്രവേശിക്കുന്നു. രണ്ടുപേരും ആചാരോപ
ചാരം ചെയ്തു് ഇരിക്കുന്നു.)

ഗരുഡൻ: അല്ലയോ വാനരേന്ദ്രാ കേട്ടാലും:
പോരാടിവന്ന സുരനാഥനെ വെന്നമന്ദ-
ശ്രീരാജമാനതരമാകിയ പാരിജാതം
നേരായ് നയിച്ചു നരകാരി പരം വിളങ്ങു-
ന്നാരാൽ സഖേ! ജലധിമധ്യഗമാം പുരത്തിൽ 4

ഹന്തുമാൻ: കേട്ടിട്ടുണ്ടു്

ഗരുഡൻ:
നിന്നെക്കാണുവതിന്നു മോദമതിയാ-
യുൾത്താരിൽ വർഷിക്കയാ-
ലെന്നെത്തന്നെയച്ചു നാഥനിവിടെ-
ക്കൊണ്ടുണ്ടു ചെയ്ന്നീടുവാൻ

ധന്യൻ മൂനീൽ നടന്നുകൊള്ളുക ഭവോ-
 നെന്നാലുമങ്ങത്രയും
 മൂന്നോ തന്നെ പറഞ്ഞു ഞാൻ സപദി വ-
 ന്നീടും ധരിച്ചീടുക.

5

ധരണീവല്ലഭനാകം
 തരുണംബുജലോചനന്റെ പാദങ്ങൾ
 ശരണം പ്രാപിച്ചെന്നാൽ
 കരുണയൊടരളും നിനക്കനുഗ്രഹവും.

6

ഹന്തമാൻ: കാണാൻ ഇവിടെ എല്ലായ്ക്കൊഴും നല്ല സമയമാണ്

ഗരുഡൻ: എന്നാൽ എന്തിനു താമസിക്കുന്നു?

ഹന്തമാൻ: താമസിക്കണമെന്നില്ല, വേഗം പൊയ്ക്കൊള്ളൂ.

ഗരുഡൻ: അങ്ങു പിറകേ വരാമെന്നോ?

ഹന്തമാൻ: അല്ല, ഞാൻ പറഞ്ഞതിന്റെ അർത്ഥം നേരെ വിപരീതമായിട്ടാണ് ധരിച്ചതെന്നു തോന്നുന്നു. “ഇവിടെ എല്ലായ്ക്കൊഴും നല്ല സമയമാണ്” എന്നാൽ ഭവന്റെ സപാമിയായ കൃഷ്ണൻ എന്നെ കാണാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നുവെങ്കിൽ ഇവിടെ വന്നു കാണുന്നതിനു യാതൊരു വിരോധവുമില്ല, ഇങ്ങനെയുള്ളവർ വന്നാൽ എന്റെ സമയം നോക്കണമെന്നില്ല എന്നാണ്

ഗരുഡൻ: (ആശ്ചര്യത്തോടും മന്ദഹാസത്തോടുംകൂടി) എന്തു പറഞ്ഞു? ശ്രീകൃഷ്ണസപാമി അങ്ങേ കാണുന്നതിനു ഇവിടെ എഴുന്നള്ളണമെന്നോ?

ഹന്തമാൻ: അങ്ങനെതന്നെ.

ഗരുഡൻ: ശ്രീകൃഷ്ണസപാമിയുടെ ഭൃത്യനായ ഞാൻ വന്നു

വിളിച്ചാൽ എന്നോടുകൂടി വരുന്നത് കരപ്പെടാതെ
എന്നുണ്ടു് അല്ലേ?

ഹന്തമാൻ: സംശയമെന്താണു്? കേൾക്ക,
കൊള്ളാം ഗോപാലവംശേ കപടമൊടു വള-
ന്നൊട്ടുനാൾ കഷ്ടമോതാൻ
കൊള്ളാവോന്നല്ല പെണ്ണുങ്ങളുടെയടുതുണിയും
കടുവെന്നല്ല ചിത്തേ
കൊള്ളാതേരും മദംപൂണ്ടവരടയ ശകാ-
രങ്ങൾ കേട്ടേവമുള്ള -
ക്കള്ളക്കൃഷ്ണൻ വിളിച്ചാൽ വരവതിനിവിടെ-
ക്കേവലം ഭാവമില്ല.

7

എള്ളോളം പെണ്ണുണുന്നതിനതികൊതിയാൽ
കണ്ട പെണ്ണുങ്ങൾമുൻപിൽ
തുളാനും പാട്ടുപാടുന്നതിനുമിഹ മടി-
ക്കില്ലവൻ തെല്ലുപോലും
ഉള്ളത്തിൽ പേടിയില്ലൊന്നിലുമവനതിദർ-
ഭാവമാണേവമുള്ള -
ക്കള്ളക്കൃഷ്ണൻ വിളിച്ചാൽ വരവതിനിവിടെ
ക്കേവലം ഭാവമില്ല.

8

അത്രതന്നെയുമല്ല,
എണ്ണ വിട്ടുള്ള പെണ്ണുങ്ങളുടെ വിടുവണിയെ-
യുണമപ്പൊണ്ണനാകും
കണ്ണൻതൻ മേനി കാണുന്നതിനു കരുതുകിൽ-
ക്കണ്ണകൾക്കാവതല്ല

പെണ്ണിൻ കൂത്താട്ടമാകും വലയതിൽ വലയാ-
 തുള്ളിപ്പോട്ടെഴും ന-
 ലുണ്ണന്മാരുണ്ടിതെന്നാലവരുടെയരികേ
 വന്നിടാമിന്നെടോ ഞാൻ.

9

എന്നല്ലെൻ സപാമിയാകുന്നതു രഘവരവം-
 ശത്തിനത്തംസമുത്തായ്
 നന്നല്ലാതുള്ള കർമ്മങ്ങളിൽ വിമുഖനതായ്
 ഭൃഷ്ടരൈപ്പുഷ്ടവീർ്യാൽ
 വെന്തല്ലാസം കലനോരതിശുഭേരിതൻ
 കോമളൻ രാമദേവൻ
 ചെന്നെല്ലാമേവമോതീടുക തവ ഗുരുവാം
 കണ്ണനോടണ്യജാ നീ.

10

എന്നാൽ,

ജനകവ്രതപതിപുണ്യാൽക്കഷ്ടസന്താനവല്ലി-
 ക്കനിയൊടുമൊരുമിച്ചെൻ സപാമിയാം രാമദേവൻ
 കനിയൊടുമൊരുമിച്ചെൻ കണ്ടു വന്ദിപ്പതിനായ്
 വിനയമൊടു ഗമിപ്പാൻ കില്ലെനിക്കില്ല തെല്ലും. 11

ഗരുഡൻ: (കോപാധികൃത്തോടുകൂടി ചെവി പൊ-
 ത്തീട്ട്)

കഷ്ടം കഷ്ടം ശ്രവിച്ചീടരുതിതു ഭരിതം
 മൃഗ! നീ രൂഢഗർ്വാൽ
 ഭൃഷ്ടാത്മാവേ! കഥിച്ചുള്ളൊരു മൊഴി കഠിനം-
 തന്നെ സന്ദേഹമില്ല,
 അഷ്ടാശാപാലർ പോലും പദതളിരിൽ വണ-
 ങ്ങുന്ന ഗോവിന്ദനെത്ത-
 ന്നിഷ്ടംപോൽ നിന്ദ ചെയ്യും തവ മദമമരാ-
 നില്ല തെല്ലും വിളംബം.

12

ഹന്ത്രമാൻ: മദം അമരാൻ ഇനി തീരെ താമസമില്ല.

ഗരുഡൻ:

അത്യുഗ്രക്രോധഭാരത്തൊടു നിടിലകടാ-
 ഘോഷണത്തിൽ ക്ഷണത്തിൽ
 കത്തിക്കാളുന്ന ഘോരാനലബഹുലശിഖാ-
 മാല പൂണ്ടിട്ടടുക്കും
 മൃത്യുദേവിക്കുപോലും പടനടുവിൽ മടു-
 പ്പങ്ങനല്ലം കൊടുത്തോ-
 രത്തുംഗാഭോഗവീർ്യാംബുധി ഹരിചരിതം
 ഹന്ത! നീയെന്തറിഞ്ഞു!

13

എന്നാൽ ഇതു് ഒട്ടും ആശ്ചര്യമാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല.
 കാട്ടിൽ കിട്ടുന്ന കായം കനിയുമിഹ ഭൂജി-
 ച്ചിട്ടു വൃക്ഷങ്ങൾതോറും
 പാട്ടിൽ ചാട്ടം കലന്നുങ്ങനെ ചപലതരം
 ഗോഷ്ടി കാട്ടുന്ന കൂട്ടം
 നാട്ടിൽ ചേരും മഹാമാരുടെ മഹിമ ധരി-
 ക്കില്ല തെല്ലും നിനച്ചാ-
 ലാട്ടിൻകൂട്ടത്തെ മേയ്ക്കുന്നവനറിയുവതോ
 ഹന്ത! സാരഥ്യസാരം?

14

അതിനാൽ,

കല്പകാലമതിലുരുവിക്കുമൊര-
 നല്ലവായുനിരയിൽ പതി-
 ച്ചല്ലതുലഗണമഭവീഥിയതി-
 ലുൽഭമിപ്പതു കണക്കു നീ

കെല്ലെഴുന്ന രിപുദ്രുപ്പുമുൽക്കടത-
 രപ്രഭാവമൊടടുക്കുമെൻ
 സൽപരാക്രമലസൽപതത്രയുഗ-
 ഉപ്രഭഞ്ജനവിധൂതനാം. 15

ഹന്തമാൻ: (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്)
 അയ്യോ! സാധുമതേയെൻ
 കൈയാലടിയൊന്നണഞ്ഞുവെന്നാകിൽ
 വയ്യാതായുടനേ നീ-
 യീയുൽകണക്കങ്ങമോ! പറന്നീടും 16

എന്നതന്നെയുമല്ല ശ്രീരാമാവതാരത്തിൽ:
 എട്ടാശത്തട്ടു ഞെട്ടുംപടി കടുതരമാ-
 യിട്ടെഴുന്നട്ടമാസാ-
 ലൊട്ടേദം ഭൃഷ്ടരക്ഷസ്സുകളെയടലിൽ മ-
 ഭീച്ചു മട്ടാർവനത്തെ
 തട്ടിപ്പൊട്ടിച്ചു ലങ്കാനഗരിയതിരുഷാ
 ചുട്ടിടംപെട്ടൊരാഴി-
 കെട്ടും പെട്ടെന്നു ലംഘിച്ചൊരു മമ കഥ നീ-
 യൊട്ടുമേ കേട്ടതില്ലേ? 17

ഗരുഡൻ:

കടുത്ത വചനങ്ങളെന്തൊരു ഫലം വരുത്തുന്നു വ-
 ന്നടുത്തു രണമാടുവാൻ പ്പവഗകീട! വൈകീടൊലാ
 പടുതപമൊടു നിന്നെ ഞാൻ ഝടിതി കൊക്കിലാക്കി-
 ബുലാ-
 ലെടുത്തു മുരവൈരി തന്നുടെ പുരത്തിലാക്കീടുവൻ. 18

(അടുക്കുന്നു.)

[മൂന്നാമങ്കം കഴിഞ്ഞു]

നാലാമങ്കം

(അനന്തരം രാമിണിയുടെ സഖിയായ വിലാസിനിയും സത്യഭാമയുടെ സഖിയായ മാലതിയും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

വിലാസിനി: മാലതീ! ഞാൻ ഇതെല്ലാം രാമിണീദേവി പറകയാൽ അറിഞ്ഞതാണ് ടെടുവിൽ ആ വാനരന്റെ ദുർഭാഷണങ്ങൾ കേട്ട് സഹിക്കാതെകണ്ടു് ഗരുഡൻ യുദ്ധം തുടങ്ങി.

തടിച്ചു ബലമേറുമച്ചിറകുകൊണ്ടു കോപം കലർന്നു മതിച്ചോരമാരവമിയന്നിടിച്ചും തദാ പിടിച്ചു വിചിമങ്ങനെ കടിച്ചുമെന്നല്ല മെയ്യുമവർചെയ്തു പോരതുലമിങ്ങു ചൊല്ലാവതോ? 1

മാലതി: അപ്പോൾ ഈ യുദ്ധം വളരെ ഭയങ്കരമായി അല്ലേ? എന്നിട്ട് അതെങ്ങനെ അവസാനിച്ചു?

വിലാസിനി: ടെടുവിൽ,

തരിച്ചു കരവീര്യമാണൊരു കപീന്ദ്രനേരം ബലാൽ ഞെരിച്ചുധികപീഡയേകിയതുമൂലമത്താർക്കുനും മരിച്ചുവിധമായി വന്നിവിടെ നാണമാന്നീശഭോ-ടുമച്ചു പരിതാപമോടവിലമായ വൃത്താന്തവും 2

മാലതി: അതിൽപ്പിന്നെ സ്വാമി എന്തു കല്പിച്ചു?

വിലാസിനി: “സീതാദേവിയോടുകൂടി ശ്രീരാമൻ ദ്വാരകയിലുണ്ടു് അതിനാൽ വേഗം വന്നാലും,” എന്നു് ഒരിക്കൽക്കൂടി പോയി ഹന്തമാനോടു പറയണം, എന്നു ഗരുഡനോടു കല്പിച്ചു.

മാലതി: ഈ ഗരുഡനു വന്നുകൂടിയ വിഷമം വളരെ കഷ്ടതന്നെ! എന്നിട്ടു്.

വിലാസിനി: അതിന്റെശേഷം സ്വामी രാശിണിയെ വിളിച്ചു “ഞാൻ ശ്രീരാമന്റെ വേഷം ധരിക്കാൻ പോകുന്നു. നീയും വേഗത്തിൽ സീതയുടെ വേഷം ധരിച്ചു വരണം” എന്നു കല്പിച്ചു.

മാലതി: എന്നിട്ടോ?

വിലാസിനി:

ഭക്താവിൻ വചനങ്ങൾ കേട്ടു വഴിവേൽ
വൈദീയും വിഭ്രമാ-
ലത്യന്തം രസമോടണിഞ്ഞു തരസാ
കണ്ണാടി നോക്കുവിയതു
ഉൾത്തിങ്ങുന്ന വിഷാദഭാരമൊടു ചെ-
ന്നംഭോജനാഭൻ പദ-
പ്പൊൽത്താരികൽ നമിച്ചുകൊണ്ടിതു മയാ
ദൃസ്സാധമെന്നോതിനാൾ.

3

മാലതി: ഓഹോ മനസ്സിലായി. എന്നാൽ സ്വामी സത്യഭാമാദേവിയോടും സീതയുടെ വേഷം ധരിക്കണമെന്ന് കല്പിച്ചിരിക്കണം. അതിനാലാണ് അത്യന്തം ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി അലങ്കാരസാധനങ്ങളെല്ലാം ഒരുക്കിക്കൊണ്ട് സഖിയായ എന്നെപ്പോലും വിളിക്കാതെ ദേവി പ്രത്യേകം ഒരു മുറിയിലേയ്ക്കു പോയതു് അതുകൊണ്ട് ഞാനും അങ്ങോട്ടുതന്നെ ചെല്ലട്ടെ. (രണ്ടുപേരും പോയി.)

[പൂർ്വ്വംഗം കഴിഞ്ഞു.]

(അനന്തരം ശ്രീരാമന്റെ വേഷം ധരിച്ച ശ്രീകൃഷ്ണൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ന്യായമായ ഉദ്ദേശ്യം സാധിക്കുന്നതിനു

വേണ്ടി അന്യവേഷം ധരിക്കുന്നതിലും ഭോഷമില്ല. അഥവാ ഇതു് അന്യവേഷമാണെന്നു വിചാരിപ്പാനും ഇല്ലല്ലോ. എന്താണു് സത്യഭാമിയെ കാണാത്തതു്? ദേവി ഇതുവരെയും വേഷംധരിച്ചുകഴിഞ്ഞില്ല എന്നു വരുമോ? (നോക്കീട്ടു്) ആശ്ചര്യം! ആശ്ചര്യം!:

നന്നായിട്ടു കരുത്തിരുണ്ട ജലദ-
 കൂട്ടങ്ങൾ വിട്ടെത്രയും
 മീനം ദീപ്തിവിലാസമീ മനുജരെ-
 കാണിപ്പതിനോ മുദാ
 പൊന്നിൻകാന്തിയുമെന്നൊടീനു ശരിയ-
 ല്ലെന്നോതുവാനോ കലർ-
 നൊന്നായിട്ടിഹ മീനൽതൻ നിരയിതാ
 മൂന്നിൽ പതിക്കുന്നഹോ! 4

(സൂക്ഷിച്ചുനോക്കീട്ടു്)
 ആഹാ! സീതാദേവിയുടെ വേഷം ധരിച്ചു് സത്യഭാമ
 ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ വരികയാണു് ആശ്ചര്യം! ഈ വേ
 ഷത്തിന്റെ സൗന്ദര്യം എത്ര സ്തംഭനീയ
 മായിരിക്കുന്നു!

കാളിന്ദീതോയതുല്യം കളുതരളമണി-
 ക്കന്തളം, ഹന്ത കത്തി-
 ക്കാളം തീ കപ്പമേകം കനകമയമണി-
 കണ്ഡലം ഗണ്ഡലോലം.
 മേളം താവം മുഖപ്പുവതിലളി തിരളം-
 വണ്ണമക്കണ്ണമൻപോ -
 ടാളിനെല്ലാം നിനയ്ക്കു ന്നളവതിലിതു തെ-
 റെറന്നു മറെറന്നുപോലായു് 5

ഇവളുടെ സാമത്വം എത്രയും വിസ്തൃതനീയം തന്നെ. ഓരോരോ അവയവങ്ങൾ നോക്കിയാൽ പ്രത്യേകം വണ്ണിപ്പാൻ തോന്നുന്നു.

(അനന്തരം സീതാവേഷം ധരിച്ച സത്യഭാമ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സത്യഭാമ: അല്ല! ശ്രീരാമന്റെ വേഷം ധരിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ട് നേരം കുറെ ആയെന്നു തോന്നുന്നു. ഇവിടുത്തേ ഇതിനൊന്നിനും ഏതും പ്രയാസമില്ലല്ലോ.

എന്നാൽ,

സീതാവേഷമശേഷലോകമധുരം
നാഥാ! ധരിച്ചീടുവാ-
നേതായാച്ചമെന്നിക്കസാധ്യമിതു താ-
നോതാതിരുന്നോ ഹരേ!
ഏതാനും ചില ഗോഷ്ടിയേവമിവിടെ-
പ്പൂതാകൃതേ! കാട്ടിനേൻ
വീതാശങ്കമീതൊത്തുവോ നലമെഴും
നീ താൻ പറഞ്ഞീടണം.

6

ശ്രീകൃഷ്ണൻ:

വാനോർനാരികളോടണഞ്ഞു ജയവും
ചിക്കെന്നു കൈക്കൊണ്ട നിൻ
തേനോലും വിനയം കലൻ വിലസും
വാക്യങ്ങളെക്കേൾക്കയാൽ
മാനോടും മിഴി! മാനഹീനമുയരു-
ന്നാശ്ചര്യമോദാംബുധര
ഞാനോ നീന്തിവലഞ്ഞിടുന്നു യുവതി-
ത്രേണിക്കു മാണിക്യമേ!

7

അല്ലയോ ഭദ്രേ! വേഷത്തെക്കുറിച്ച് ഇനി ഒന്നും പറയാനില്ല. വിചാരിച്ചിരുന്നതിലധികം വിശേഷമാ

യിട്ടുണ്ട്. ഇനി നാം ആസ്ഥാനമണ്ഡപത്തിലേയ്ക്കു്
പോകതന്നെ.

(രണ്ടുപേരും ആസ്ഥാനമണ്ഡപത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു് സുഷ്ണുപല്യ
കുത്തിൽ ഇരിക്കുന്നു.)

പ്രിയതമേ! ഭവതി ആ ഹന്തമാനെ കണ്ടിട്ടുണ്ടോ?
സത്യഭാമ: ഇല്ല. വലിയ വീതു്ശാലിയാണെന്നു് ജനങ്ങൾ
പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുണ്ട്

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ശരിതന്നെയാണു്:

മൂന്നും ജാനകി രാവണാലയമതിൽ
കേണങ്ങു വാണീടവേ
ചിന്നും വീതു്മിയന്നു വാരിധി കട-
ന്നുകാകിയായ് ചെന്നവൻ
തനപീമൗലിയെയാശു കണ്ടതിമുദാ
വൃത്താന്തമെല്ലാമുര-
ച്ചെന്നല്ലപ്പുരിയം സുവിസ്തയകരം
ഭൃഗീകരിച്ചീടിനാൻ.

8

സത്യഭാമ: ഈ പരാക്രമം വളരെ ശ്ലാഘനീയം തന്നെ.
(ആകാശത്തിൽ നോക്കിയിട്ടു്) ഇതാ ഈ വരുന്ന
തെന്താണു്?

ഉത്തുംഗകാന്തി കലരുന്നൊരു വസ്തു വന്നി-
ങ്ങെത്തുന്നു കാൺക സരസം സരസീരുമാക്ഷ!
കത്തുന്ന വഹ്നിയൊടു തുല്യമിതുല്ലസിക്കു-
ന്നത്യന്തവിസ്തയമിതിൻ ഗതിവേഗഭാരം.

9

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ഭദ്രേ! ഹന്തമാൻതന്നെയാണു് ഈ വരുന്ന
തു് ഇവൻ വന്നാൽ നമ്മുടെ സംഭാഷണങ്ങൾ സ!
താരാമന്മാരുടെതന്നെ ആയിരിക്കണം.

സത്യഭാമ: അങ്ങനെതന്നെ.

കഞ്ചുകി: (പ്രവേശിച്ചിട്ട്) സ്വാമി! സർവ്വോൽകൃഷ്ടൻ
ന വർത്തിച്ചാലും. ഹന്തമാൻ സ്വാമിയെ കാണാനാ
യി വന്നിരിക്കുന്നു.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്നാൽ ഒട്ടും താമസിപ്പിക്കണമെന്നില്ല.
(കഞ്ചുകി പോയി.)

(അനന്തരം ഹന്തമാൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഹന്തമാൻ: അല്ലയോ ഭഗവൻ! അല്ലയോ ലോകജനനി!
ആശ്രിതന്മാർക്ക് അഭീഷ്ടപ്രദങ്ങളായ പാദാരവിന്ദ
ങ്ങളെ ഞാൻ ഇതാ നമസ്കരിക്കുന്നു:

ഉൾപ്പൂവികലനാരതം മമ വിള-
ങ്ങീടുന്നൊരീ നിങ്ങൾ തൻ
വിൽപുണ്ണാശ്രമികളിന്നു മാംസനയനം-
കൊണ്ടീവിധം കാൺകയാൽ
കർപ്പൂരപ്പൊടിയാലഗായതരമാ-
യുണ്ടാക്കിയോരാഴിതൻ
നൽപൂരപ്രസരത്തിൽ മുങ്ങിയ കണ്-
ക്കോറം തണുത്തീടിനേൻ.

10

ശ്രീകൃഷ്ണൻ:

അല്ലേ കപീന്ദ്ര! കദളീവനസീമ്നി മോദി-
ച്ചല്ലേ വസിപ്പതു ഭവാനനിശം ഗുണാഞ്ജേ!

സത്യഭാമ:

ചൊല്ലേറിടുന്ന വരവീരഗണങ്ങൾമൗലി-
ക്കല്ലേ! ഭവാനു കശലം നിരപായമല്ലീ?

11

ഹന്തമാൻ: ഭവൽകൃപ ഹേതുവായിട്ട് എനിക്കു കശലം
നിർവിപ്ലവം തന്നെ.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: അന്നു കണ്ടതിൽപ്പിന്നെ ഇതുവരെ കാ
ണാൻ ഇടയാകാത്തതുകൊണ്ട് കാണണമെന്നു്

ദിവസംതോറും വർദ്ധിച്ചുവന്ന ആഗ്രഹം ഇപ്പോൾ സ
ഫലമായതിനാൽ എനിക്കു വളരെ സന്തോഷമുണ്ട്.
മനുഷ്യർക്ക് ഇഷ്ടസമാഗമത്തെക്കാൾ സന്തോഷകര
മായി മറെറൊരുള്ളു ?

ഹന്തമാൻ: മനുഷ്യർക്ക് അങ്ങനെയൊന്നു. എന്നാൽ,
ആനന്ദചിന്തയനതായ് വിലസും ഭവാനാ-
യാനന്ദമേകവതിനിലൊരു വസ്തുവെങ്ങും
ഭാനുക്കളായിരമെഴും മിഹീരനു തേജോ-
ഭാനം കഴിപ്പതിനു വൈഭവമെന്തിനുള്ളു ? 12

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: അല്ലയോ മാരുതേ!
പണ്ടു രാവണനിശാചരനോടായ്
ശബ്ദപെണ്ണതിനൊരുങ്ങിയ കാലം
കണ്ഠഭാവരഹിതം തവ വീര്യം
കണ്ടതിപ്പൊഴുതു മുണ്ടുകതാരിൽ 13

സത്യഭാമ:
ഏറീടും വിരഹാർത്തിയാകമനലൻ
തന്നിൽ പതിച്ചുനു ഞാൻ
നീറീടും ചൊഴുതിൽ പയോനിധിയെയും
ലംഘിച്ചു നീ ലയയിൽ
പേറീടും ജവമോടണഞ്ഞു വരസ-
ന്ദേശങ്ങൾ ചൊന്നാമയം
മാറീടും വിധമിന്നുമിങ്ങു കരുതു-
ന്നാരാത ക്രാന്തൻ ഞാൻ. 14

ഹന്തമാൻ: ഇതിൽപ്പരമായി എനിക്കു യാതൊന്നും വ
രേണ്ടതില്ല. അന്നു സമുദ്രം ലംഘിച്ചതും രാവണന്റെ
സൈന്യങ്ങളെ ജയിച്ചതും മറ്റും എന്റെ പരാക്രമം
കൊണ്ടല്ല, പരമകൃപാനിധിയായ സപാമിയുടെ കൃപാ

ലേശം എന്നിൽ ഉണ്ടാകുകൊണ്ടുതന്നെയാണു്. അതി
ല്ലായിരുന്നെങ്കിൽ അന്നുണ്ടായിരുന്ന വാനരന്മാരുടെ
ദാസ്യത്തിനുപോലും ഞാൻ യോഗ്യനായി ഭവിക്കയി
ല്ലായിരുന്നു.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: വിനയസഹിതമായ ഈ പരാക്രമംകൊണ്ടു
തന്നെയാണു് അങ്ങു് ശോഭിക്കുന്നതു്

ഹന്തമാൻ: ഇപ്പോൾ ഇവിടെ വരണമെന്നു് ആജ്ഞാ
പിച്ചതു് വിശേഷിച്ചു് ഒന്നും ഉണ്ടായിട്ടില്ലല്ലോ.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: വിശേഷിച്ചൊന്നുമില്ല. കണ്ടു സംസാരിക്കാ
മല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു മാത്രമാണു് അഥവാ വി
ശേഷം വല്ലതുമുണ്ടെങ്കിൽ അതു് ഭവാനു് അറിഞ്ഞു
കൂടാത്തതല്ലല്ലോ. സർവ്വമാ സന്തുഷ്ടനായിരിക്കുന്ന
ഞാൻ ഇനി ഭവാനു് എന്തു വരമാണു് തരേണ്ടതു്?

ഹന്തമാൻ:

ശോണാരവിന്ദരുചിയാൻ ഭവൽപദത്തിൽ

പ്രാണാവസാനസമയംവരെ വിശ്വമുത്തേ!

ചേണാൻ ഭക്തി കുറയാതെ നിറഞ്ഞിരിപ്പാ-

നാണാഗ്രഹം മമ വിശാലകശേശയാക്ഷ! 15

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ഭവാന്റെ കാമിതം സഹലമായി ഭവിക്കട്ടെ.
സത്യഭാമ: ഭവാനു് മംഗളം സർവ്വത്ര നിരന്തരമായിരി
കട്ടെ.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്നാൽ ഇപ്പോൾ ഗരുഡന്റെ വരവു്
ആസന്നമായിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ ഭവാനു് പോകാം.

ഹന്തമാൻ: അങ്ങനെതന്നെ.

(എല്ലാവരും പോയി.)

[നാലാമങ്കം കഴിഞ്ഞു]

അഞ്ചാമങ്കം

(അനന്തരം കൃതവർമ്മാവു പ്രവേശിക്കുന്നു.)

കൃതവർമ്മാവു: ആശ്ചര്യം! ആ വാനരേന്ദ്രന്റെ ആകൃതി എത്ര ഗംഭീരമായിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു് സപാമി യോടുള്ള ഭക്തിയെപ്പറ്റി ആലോചിക്കുമ്പോൾ ഈ യുള്ളവരുടെ സ്ഥിതിയൊന്നും പറയാനില്ല. അലോക സാമാന്യമായ വീര്യാതിശയം ഉണ്ടായിരുന്നിട്ടും ആ പുരുഷരത്നത്തിൽ കാണുന്ന വിനയാധിക്യം മറ്റുള്ള വർഷ കണ്ടുപറിക്കാനായി ബ്രഹ്മാവിനാൽ പ്രത്യേകം സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടതാണോ എന്നു തോന്നും. അതിരിക്ക ട്ടെ; സീതാരാമന്മാരുടെ വേഷം ധരിച്ച സപാമിയുടെ യും സത്യഭാമദേവിയുടെയും തന്മയത്വം എത്ര മനോ ഹരമായിരുന്നു!

ശ്രീമെത്തും ലോചനാസേചനകജനകജാ-
വേഷമങ്ങീഷൽകൈവി-
ട്ടോമൽപൂവേണിചേന്നിട്ടരികിലുടനണ-
ഞ്ഞീടവേ കൂടെ വേഗാൽ,
രാമശ്രീറേഷമാണ്ണങ്ങനെ കരതളിരിൽ
ചണ്ഡകോദണ്ഡമേന്തി
ശ്രീമാനാം ശൗരി ചേന്നോരളവിലിളകിയാ-
ഹന്ത സംഭ്രാന്തനായ് ഞാൻ.

1

ആളെ മുൻകൂട്ടി അറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിലും അപ്പോൾ എനിക്കു് അതൊന്നും ഓർമ്മിക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. (നാ ലുപുറവും നോക്കീട്ടു്) ഏയ്! നേരം നല്ല ഉച്ചയായ പ്പോ. ഇതാ ഇപ്പോൾ,

ചുട്ടീടും കാന്തി തട്ടിപ്പതഗഗണമുഴ-
 നീടവേ പേടമാനിൻ-
 കുട്ടിക്കണ്ണാൾജനത്തിന്നലസതയരുളി-
 പ്പാരവും ഗൗരകാന്ത്യാ
 ഒട്ടേറീടും തമസ്സിൻ കലമടിയൊടര-
 തൻപിലാകാശമധ്യ-
 ത്തട്ടിൽ സ്പഷ്ടം വിളങ്ങുന്നിതു ദിനകരനാ-
 കന്ന ലോകപ്രദീപം.

2

അമ്പ! വെയിൽ വളരെ കഠിനംതന്നെ,
 കടൽനടുവിൽ വിളങ്ങും സൂര്യന്തേജസ്സു കണ്ടാൽ
 കടുതയൊടു തിളയ്ക്കും മുട്ടു തീർത്തീടുവാനായ്
 ഝടിതി ദിനകരൻ തൻ ദീപ്തിയോടും ജലത്തി-
 ന്നടിയതിലിഹ മുങ്ങീടുന്നിതോ എന്ന് തോന്നും. 3

അല്ല! നേരം ഇത്രയായിട്ടും ഗരുഡനെ കാണുന്നില്ല
 ഒല്ലാ. ഇതെന്താണ്? ഹന്തമാൻ ഇവിടെ വന്ന് സപാ
 മിയെ സന്ദർശിച്ചു് യാത്രയായിട്ടു് നേരം ഒട്ടധിക
 മായി. ഇതു് വളരെ ആശ്ചര്യംതന്നെ. ഇടയ്ക്കു് വല്ല
 തും ആവത്തു സംഭവിച്ചിരിക്കുമോ. ഏയ്! അപ്ര
 കാരം വരാൻ ഇടയില്ല.

(അണിയായിൽ)

പക്ഷപന്ദമതിയുൽനിന്നിളകിട്ടു-
 ന്നത്യഗ്രവാത്യാധിക-
 പ്രക്ഷുഭ്യജ്ജലരാശിവീചികൾ കവി-
 ണ്തീടുന്നു പാടേ തടം
 അക്ഷീണോജപലവേഗശക്തിയതിനാ-
 ലാകാശദേശത്തിൽ നി-
 ന്നിക്കോണീതലമെത്തിടുന്നതിനു ഞാൻ
 പാരം പണിപ്പെട്ടുവോ!

4

കൃതവർമ്മാവു: (കേട്ടതായി നടിച്ചിട്ടു്) ഓഹോ! ഗരുഡൻ വരുന്നുവെന്നു തോന്നുന്നു. വിശേഷം അറിവായി അങ്ങോട്ടു പോകതന്നെ. (പോയി.)

[പൂർ്വ്വംഗം കഴിഞ്ഞു]

(അനന്തരം ശ്രീകൃഷ്ണനും നാരദനും രണ്ടു ബ്രഹ്മണരും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

രണ്ടാംബ്രാഹ്മണൻ: ആ വാനരനോടു് ഒന്നു കലഹിച്ചു. അല്ലേ?

നാരദൻ: അതേ, കലഹിച്ചു എന്നു മാത്രമല്ല പ്രഹരം നല്ലവണ്ണം ഏല്ക്കുകയും ചെയ്തു.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ഗരുഡനെ ഇതേവരെ കണ്ടില്ലല്ലോ.

ഒന്നാംബ്രാഹ്മണൻ: അനായാസേന ഇപ്പോൾ സാധിക്കുന്നതിൽ ഇവിടത്തെയുള്ള കൗശലം വിസ്മയംതന്നെ.

നാരദൻ: ആലോചിച്ചാൽ അത്ര വിസ്മയമെന്നു പറയാനൊന്നും ഇല്ല.

(അനന്തരം രാശ്മിണി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

രാശ്മിണി: (നമസ്കരിച്ചിട്ടു്)

ദയിതകളിൽ മികച്ചൊളെന്നെനിക്കുന്നു ഗർവ്വം
ദയിതതമ! മനസ്സിൽ ചേർന്നിന്നാശു തീർന്നു
ദയിതകളുടെ ദാസ്യം സർവ്വവും ചെയ്തനീ ഞാനായി
തവ കൃപയുണ്ടാകേണമെൻ പ്രാണനാഥ! 5

ശ്രീകൃഷ്ണൻ:

ബാലേ! നീലവിലോചനേ! വരിക മൽ
പ്രാണാധികപ്രേയസീ!

മാലേതും മനതാരിൽ വേണ്ട മധുനേർ-
വാണീ മനോമോഹനേ!

ചാലേ പൂമകളായ നിന്നടികൾതൻ
 ദാസ്യത്തിനും ശക്തിയി-
 ക്കാലേ മരൊരാവരംകുമാരില്ലറികെടോ
 ബാലേന്ദ്രഹാലേ! ദ്രശം.

6

(മഞ്ചത്തിൽ ഇരുത്തിയിട്ട്) എന്നാൽ ഇപ്പോൾ,
 ഇക്കണ്ടതൊക്കെയിഹ മൽക്കൃതമാത്രമെന്ന-
 കല്കണ്ടവാനി! കനിവോടു നിനയ്ക്കു കാനേ!
 ഉൾക്കൊണ്ട നല്ല വിനയത്തോടു മേലിൽ നീയും
 ചൊൽക്കൊണ്ട സൗഖ്യരസമാൻ രമിച്ചുകൊൾക. 7
 (അണിയായിൽ 'പക്ഷഭന്ദമതികൽനിന്നു' എന്ന പദ്യം)

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: ഓഹോ ഗരുഡൻ വന്നുവെന്നു തോന്നുന്നു.

നാരദൻ: അമ്പ! ഗരുഡന്റെ വരവ് എത്ര കേമമായി
 രിക്കുന്നു!

(ഗരുഡൻ പ്രവേശിച്ചു വന്ദിക്കുന്നു.)

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എന്താണു്? ഹന്തമാൻ ഇനിയും വരുന്നി-
 ല്ലേ?

ഗരുഡൻ: വരുന്നുണ്ടു്,

“കൂടും വേഗമൊടൈത്തുവാൻ ചിറകെനി-
 ക്കില്ലേ നിനക്കെന്നപോ-
 ലീടുള്ളോരു ഭവാൻ സവേഗമതിനാൽ
 മുൻപേ ഗമിച്ചീടണം
 കാടും വീടുകൾ തോടുമൊക്കെ വഴിപോൽ
 ചാടിക്കടന്നത്രയും
 വാടും ദേഹമൊടേപ്പ ഞാൻ പിറകിൽ വ-
 ന്നീടും ധരിച്ചീടേടോ”

8

എന്നാണു് ഹന്തമാൻ എന്നോടു പറഞ്ഞതു് പിറ-
 കേതന്നെ പുറപ്പെടുകയും ചെയ്തു, അധികം താമസി-

സിപ്പാൻ ഇടയില്ല. ഇപ്പോൾത്തന്നെ ഇവിടെ എത്തും.

(എല്ലാവരും മന്ദസ്വീതംചെയ്യുന്നു.)

നാരദൻ: ഗരുഡൻ പറഞ്ഞതു ശരിയാണ് ചാടുകയും പറക്കുകയും തമ്മിലുള്ള വേഗങ്ങൾക്ക് പരസ്പരം വളരെ വ്യത്യാസമുണ്ടല്ലോ!

ഒന്നാംബ്രാഹ്മണൻ: അതിനാലല്ലയോ ഇങ്ങനെ സംഭവിച്ചതു്?

ഗരുഡൻ: എങ്കിലും, “സ്വാമിയും മറ്റും അവിടെ നമ്മെ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. അതുകൊണ്ട് ഒട്ടും ഉദാസീനതകൂടാതെ കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ എന്റെ പിറകേതന്നെ വന്നുചേരണം”മെന്ന് പ്രത്യേകം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട് അതിനാൽ ഹന്ത്രമാൻ താമസിക്കുകയില്ല.

രണ്ടാംബ്രാഹ്മണൻ: ശരിതന്നെ. ഹന്ത്രമാൻ ഒട്ടും താമസിക്കുകയില്ല.

നാരദൻ: ഗരുഡൻ വന്നപ്പോൾ ഹന്ത്രമാൻ ഇല്ലാതിരിക്കുന്നതിനാൽ ഗരുഡന്റെ മേൽ യാതൊരപരാധവും സ്ഥാപിപ്പാനില്ലെന്നാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നത്.

ഗരുഡൻ: ഹന്ത്രമാൻ പിറകേ വരുന്നതും നോക്കി വഴിയയിൽ അവിടവിടെ താമസിപ്പാൻ ഞാൻ ഒരുങ്ങിയില്ല.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: എടോ ശുദ്ധാത്മാവേ!

എന്നാൽ ധരിച്ചിട്ടുക നീ ഹന്ത്രമാൻ മഹാത്മാവെന്നിങ്ങു രാമന്റെ ചാരുപദാരവിന്ദം

വന്ദിച്ചമന്ദവിനയം കശലോക്തി ചൊല്ലി-
ട്ടുനാമ്രമോദരസമോടു ഗമിച്ചു വേഗാൽ

9

നാരദൻ: (ഗരുഡനോടു)

ദശവദനാന്തകനാകം

ദശരഥതന്യന്റെറ കോമളാകാരം

ദശയിതിൽ വീക്ഷിച്ചാൻ ദുർ-

ദ്രശയാലുണ്ടായതില്ല സംഗതി തേ.

10

ഒന്നാംബ്രാഹ്മണൻ:

പക്ഷീശപരൻ വന്നായുന്നതിൻ മുൻ-

പക്ഷീണവേഗത്തോടു വന്നു മോദാൽ

സക്ഷേമമീക്ഷിച്ചു ഗമിച്ചു സാക്ഷാ-

ലുക്ഷേശവീർച്ചും മഹനീയമത്രേ.

11

രണ്ടാംബ്രാഹ്മണൻ: (ഗരുഡനോടു)

വീരലോകമകുടത്തിൽ വിളങ്ങും

ഹീരരത്നമഹമെന്ന മദത്താൽ;

ധീരഭാവമൊടു ഞങ്ങളെ മൂന്നും

നീരസാലപഹസിച്ചതു നന്നോ?

12

ഗരുഡൻ: ഞാൻ ചെയ്തതെല്ലാം വളരെ അബദ്ധമായി
പ്പോയെന്നും അതിനെല്ലാം കാരണം ഇന്നതാണെ
ന്നും എനിക്കു് ഇപ്പോൾ പൂണ്ണവിശ്വാസം വന്നു.
മേലാൽ വിനയമാകുന്ന ധനത്തെ ഞാൻ കാൽക്ഷണം
പോലും അനാദരിക്കയില്ല. ആശ്രിതവത്സലരായ ഭ
വാന്മാർ എന്റെ സർപ്പാപരാധങ്ങളെയും ക്ഷമിച്ചു്
എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കുമാറാകണം. (നമസ്കരിക്കുന്നു.)

ഒന്നാംബ്രാഹ്മണൻ: നിന്റെ വീർച്ചും അപ്രതിഹതമായി
രിക്കട്ടെ.

രണ്ടാംബ്രാഹ്മണൻ: നിനക്കു കശലം നിരന്തരമായി ഭവിക്കട്ടെ.

നാരദൻ: നീ ത്രൈലോക്യത്തിൽ ഏകവീരനായി ഭവിച്ചാലും.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: നിനക്കു ഹന്തമാനോടുള്ള യുദ്ധത്തിൽ അല്പം തോൽവിയുണ്ടായതിൽ വൈമനസ്യമരുതു്. ഇതൊന്നും നിന്നിൽ യാതൊരു ന്യൂനതയും വരുത്തുകയില്ല. വിനയാനപിതമായ നിന്റെ വീർവാതിശയം ഇനിമേൽ സർവ്വോൽകൃഷ്ടമായിത്തന്നെ ഇരിക്കും.

ഗരുഡൻ: (സന്തോഷപൂർവ്വം)

ദുർല്ലഭമാകമനുഗ്രഹ-

മെല്ലാമേവം ലഭിക്കയാലിപ്പോൾ

നല്ല കൃതാർത്ഥതയാന്നി-

ടുല്ലാസം മേ മനസ്സിലേറുന്നു.

13

നാരദൻ: (ശ്രീകൃഷ്ണനോടു്) അല്ലയോ വാസുദേവ! മനോരഥലാഭത്താൽ നമുക്കും കൃതാർത്ഥതയുണ്ടു്

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: അതുകൊണ്ടു് ഞാനും അനല്പമായി സന്തോഷിക്കുന്നു.

ഒന്നാംബ്രാഹ്മണൻ: ഇപ്രകാരം ശാശ്വതമായിരിക്കുന്ന അവിടത്തെ ലോകരക്ഷാഗ്രന്ഥം കാൺകയാൽ സന്തുഷ്ടനായിരിക്കുന്ന ഞങ്ങൾ എങ്ങനെയാണു് അനുഗ്രഹിക്കേണ്ടതു്?

ശ്രീകൃഷ്ണൻ: തത്പരതയോടും സർവ്വദാ സദാചാരത്തിങ്കൽ അതിതല്പരന്മാരും ഉത്തമബ്രാഹ്മണരുമായ നിങ്ങൾക്കു് എന്നിൽ സന്തുഷ്ടിയുണ്ടെങ്കിൽ അതുതന്നെ എനിക്ക് അനുഗ്രഹമാകുന്നു. എന്നാലും ഇതിരിക്കട്ടെ,

അവികലഗുണമുള്ളോരെങ്കിലും ശങ്കയെന്നേ
 ഭൂവി കവിയരുതാതം ചെറുമേ നീറ്റിമാറ്റും,
 ഭൂവികമധികമേകം ഭാരതീവൈഭവത്താൽ
 കവികളഖിലലോകാനന്ദമുണ്ടാക്കിടട്ടേ.

14

(എല്ലാവരും പോയി.)

[അഞ്ചാമങ്കം കഴിഞ്ഞു]

സമാപ്തം

രാഘവമാധവം

കെ. സി. കേശവപിള്ളയുടെ ആദ്യത്തെ നാടകമാണ് രാഘവമാധവം. 'നാടകാന്തം കവിത' എന്ന് ഞങ്ങളിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിപകമായ കവിത ഇതിലും പ്രകടമാണ്.

പാരിജാതപുഷ്പത്തെച്ചൊല്ലി രാമിണിദേവിയും സത്യഭാമയും തമ്മിലുള്ള കലഹം, ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ അനന്യശ്രമങ്ങൾ, ഗന്ധർവന്റെ ഗർവ്വം ഹനുമാൻ ശമിപ്പിക്കുന്നത്, ശ്രീരാമവേഷത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണൻ ഹനുമാനെ സ്വീകരിക്കുന്നത്, കലഹപ്രിയനായ നാരദൻ ഇതിലൊക്കെ വഹിച്ച പങ്ക് ഇങ്ങനെ പുരാണപ്രസിദ്ധങ്ങളായ ഭാഗങ്ങളെ അവലംബിച്ച് ചെഴ്ത്തിയതാണിനാടകം.

വലിയകോയിത്തമ്പുരാന്റെയും, ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മയുടെയും, പുനശ്ശേരി നീലകണ്ഠശർമ്മയുടെയും മുകുന്ദകണ്ഠമായ പ്രശംസയ്ക്കു പാത്രമായ ഈ കൃതിയിലെ ശബ്ദാർത്ഥചാരുതയും വസ്തുഗ്രഹണഭംഗിയും പ്രത്യേകം പ്രസ്താവ്യമാണ്.

നാഷണൽ ബുക്ക് സ്റ്റാൾ

കോട്ടയം മിമവനന്തപുരം എറണാകുളം തൃശ്ശൂർ